

RAMON MANUEL GARRIGA NOGUÉS: FILÒLEG, ESTETA I RECTOR DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

IGNASI ROVIRÓ ALEMANY¹

Grup Filosofia i Cultura

Universitat Ramon Llull

iroviro@filosofia.url.edu

*Ramon Manuel Garriga Nogués: philologist, esthete and chancellor
of the Barcelona University*

Ramon Manuel Garriga representa, des de la filologia, el pensament catòlic i tomista de la Barcelona de finals del segle XIX; hel·lenista, hebraïsta, llatínia, traductor i pedagog. Seguidor del mètode comparativista de Franz Bopp (1791-1867), que aplicà en l'ensenyament, va ser rector de la UB quan aquesta universitat encara no es reconeixia com a catalana ni tenia mecanismes democràtics. Va ser víctima d'aquesta estructura obsoleta. Defensà una autonomia descentralitzada.

Paraules clau: Catalanisme, comparativisme, filologia clàssica, filosofia catalana, estètica.

Ramon Manuel Garriga represents, from philology, the Catholic and Thomistic thought of Barcelona in the late nineteenth century. Hellenistic, Hebraist, Latinist, translator and teacher. Follower of the comparative method of Franz Bopp (1791-1867), who applied in teaching. He was Barcelona University chancellor, but when the university is still neither recognized as Catalan nor had democratic mechanisms. He was the victim of this obsolete structure. He defended a decentralized autonomy.

Keywords: Catalanism, comparatism, Classical Philology, Catalan Philosophy, aesthetics.

Data de recepció: 20/9/2014. Data d'acceptació: 23/1/2015

Ramon Manuel Garriga Nogués² va néixer a Vic l'1 de gener de 1835. El seu pare, Manuel Garriga Llastanós (Vic, 1802 - Saragossa, 1863), i el seu oncle Josep (Vic, 1800 - Barcelona, 1877) havien fundat la societat Garriga Hermanos el 1831

1. ORCID 0000-0001-9232-5213. Aquest treball s'emmarca dins el projecte I+D del Ministerio de economía y competitividad: «La estética española: las ideas y los hombres (1850-1950)», FFI2013-42674-P. L'elaboració d'aquest treball no hauria estat possible sense l'ajuda del Dr. Jordi Carcasó, membre de l'esmentat projecte. Agraïxo l'atenta lectura de l'original i els suggeriments que he rebut dels Drs. Rafel Ginebra, David Cao i Xavier Serra, així com l'amabilitat dels responsables dels diversos arxius i biblioteques.

2. Sobre Ramon Manuel Garriga només existeix un únic article d'investigació. Es tracta del treball de SALARICH I TORRENTS, Miquel S. «Ramon Manuel Garriga i Nogués (Vic, 1835 - Barcelona, 1906)». *Ausa* [Vic], vol. 6, núm. 69-70 (1971), p. 335-339. De les cinc pàgines de l'article, dues són dedicades a l'autor i la resta, a la família. La font principal en la qual es basa l'article són les fitxes pròpies, consultables a l'Arxiu Episcopal de Vic sota el títol *Siluetes vigatanes*. Tres alumnes van escriure sobre el mestre: Cosme PÀRPAL va dedicar-li una encomiàstica nota necrològica que ens reporta molt poques dades biogràfiques (*El Dr. Garriga y Nogués. Trabajo necrológico*. Barcelona: Tipografía de la Casa Provincial de Caridad, 1906, 14 p.); Tomàs CARRERAS I ARTAU en fa un retrat interessant com a professor (*La meva Girona*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 2001, p. 183-186), i Joaquim M. DE NADAL, que només el cita una única vegada tot indicant que era massa vell per fer de rector de la UB (*Cromos de la vida vuitcentista: memòries d'un barceloní*. Barcelona: Dalmau i Jover, 1952, p. 27). El pare Miquel BATLLORI en fa referència en parlar dels records del seu pare (*Records personals i últims escrits*. Obra Completa, vol. XIX. València: 3 i 4, 2003, p. 24) i Alexandre GALÍ fa una síntesi de la destitució com a rector (*Història de*

per seguir els negocis iniciats per l'avi de Ramon Manuel, Josep Garriga Sala (mort el 1830).³

El pare es dedicà més aviat als negocis a Saragossa i l'oncle, a Barcelona. Entre els dos germans hi havia un bon acord comercial: cada un distribuïa els productes que l'altre comprava. Els productes eren molt variats: manufactures, transports (*Ti-ros, Postas y Diligencias*), cereals, productes minerals... Es dedicaren, abans de l'entrada del ferrocarril, al transport de mercaderies i viatgers des de Barcelona-Saragossa i el nord peninsular, arribant a Madrid i a València.⁴ A meitat del segle XIX, Manuel Garriga comprà accions de la Caja de Descuentos de Zaragoza, i formà part del seu consell d'administració. La companyia participà en la construcció de la carretera Vic-Ripoll i, com a socis, en l'explotació del Coche de Vic. El 1853, per tal de donar entrada als fills dels dos germans, la companyia es remodelà: l'empresa a Saragossa s'anomenà Garriga Hermanos; a Barcelona, Garriga Nogués Hermanos. En aquest període invertiren en la construcció del tren i en negocis internacionals. El 1874 es clausurà el negoci a Saragossa. El 1863 havia mort el pare i el 1875, la mare. Els germans de Ramon Manuel van anar deixant la participació en el negoci familiar, cada vegada més centrat en la banca. El 1886 l'empresa és dirigida per un únic germà, Pere, i per un nebot, Rupert;⁵ ara s'anomenarà Garriga Nogués y Sobrino. A la mort del seu germà Pere (1895), Ramon Manuel serà el representant legal —com a tutor— dels fills d'en Pere dins l'empresa, dels quals Josep Garriga-Nogués i Roig serà qui continuarà el negoci amb el seu cosí Rupert. A la primera del segle XX, els dos cosins creen la coneguda banca Garriga-Nogués.

Ramon Manuel va néixer, doncs, en una família dedicada als negocis i a les inversions en diferents llocs; això explica que no tots els nou germans naixessin a la mateixa ciutat. Així, per exemple, el germà gran, Manuel, va néixer a Barcelona; Josep, el segon, a Saragossa; ell, Ramon Manuel —el sisè—, a Vic, i Pere, el petit, a Saragossa.

les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900 a 1936. Llibre IX. Ensenyament universitari. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1983, p. 216). Pot consultar-se la nota biogràfica a l'enciclopèdia Espasa-Calpe, amb dades bibliogràfiques incompletes; així com també el breu fragment que se li dedica al llibre de TERMES, Josep et al. *La Universitat de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de la UB, 1991, p. 128; és citat com a hel·lenista i es reproduïx el retrat de la galeria de rectors, p. 153. L'esmenten, seguint les mateixes paraules que Joaquim M. de Nadal, Josep M. BOGUÑÀ i Víctor CONILL en «L'obra del baró a la Universitat de Barcelona», a: *Història de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Edicions de la UB, 1990, p. 248. Es ressenya molt de passada, dins l'entrada de la família Garriga-Nogués, a l'obra de MESTRE, Jesús. *Diccionari d'Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1993. No té cap entrada pròpia a la Gran Enciclopèdia Catalana, però sí una a la Viquipèdia (consulta: 22/08/2014). El recull més complet de fonts primeres és en el llibre de PALOMEQUE, Antonio. *Aportación al estudio de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Barcelona en el primer decenio del siglo XX*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la UB, 1982.

3. «Existía, ya en 1829, en Zaragoza la razón social José Garriga e hijos, registrada bajo el epígrafe de “Comerciantes y tratantes de puerta cerrada, no matriculados, que tratan de diferentes artículos y efectos, cambios de letras y comisiones” y en Barcelona como comerciantes.» Banco Garriga Nogués, Barcelona: Imprenta López Augé, 1948, p. 5. Aquesta publicació és important per veure l'àmbit de l'empresa Garriga Nogués.

4. CABANA, Francesc. «Els Garriga-Nogués: una família de comerciants i banquers». A: DIVERSOS AUTORS. *La casa Garriga Nogués*. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 1990, p. 48.

5. El propietari i constructor de la casa Garriga Nogués, al carrer de la Diputació 250, de Barcelona, avui seu de la Fundació Francisco Godia i antigament seu de la Fundació Enciclopèdia Catalana.

No tenim informació sobre la seva primera infantesa. Però deduïm que, si bé va guardar sempre una bona relació amb la seva ciutat natal,⁶ hi residí poc temps.

Els estudis

L'ensenyament secundari el va cursar a l'Institut Provincial de Saragossa, on obtingué el batxillerat en filosofia, i el premi extraordinari, el 3 d'octubre de 1857. Això li permeté matricular-se a la Universitat. Va inscriure's a la Facultat de Filosofia i Lletres de Saragossa, on cursà entre els anys 1857 i 1859 les assignatures de Literatura espanyola, Història universal, Metafísica, Literatura llatina i un primer curs de Llengua grega. El 16 de setembre de 1859 va obtenir el grau de Batxiller en Filosofia i Lletres amb la qualificació d'excel·lent. El curs 1859-1860 inicià la llicenciatura a la mateixa universitat, estudiant el primer nivell de Llengua hebrea, també amb la màxima qualificació.

Posteriorment traslladà el seu expedient a Madrid. El curs 1860-1861 va cursar a la Universidad Literaria de Madrid el segon curs d'hebreu,⁷ Història crítica d'Espanya i Estudis crítics sobre els poetes grecs (segon curs de grec). De nou, les qualificacions van ser molt altes. Havent acreditat la seva assistència a les Acadèmies de la Facultat (estudis complementaris que impartia la mateixa universitat), va poder presentar-se a l'examen final de grau. El 16 de juny d'aquell 1861, el secretari li mostrà una terna de temes, extreta aleatòriament, sobre una cinquantena. Trià el quart: *De la epopeya latina, Ennio, Virgilio, Lucano, Valerio Flaco, Livio Itàlico, Estacio y Claudiano*, que defensà vint-i-quatre hores més tard davant un tribunal format per José Amador de los Ríos com a president, Remigio Ramírez com a secretari i José López de Uribe com a vocal. L'acte final d'investidura del grau de llicenciat va ser el 10 de novembre del mateix any, amb una nota final d'excel·lent.

El curs posterior, el 1861-1862, va cursar les assignatures del doctorat, que segons la legislació vigent només podien impartir-se a Madrid. Va estudiar-hi Estètica i Història de la filosofia, amb els mateixos bons resultats que en les assignatures anteriors.⁸ Per a l'examen conclusiu el tribunal el cità el dia cinc de juny. De l'extens temari, a sorts, el secretari trià tres temes, dels quals el doctorand n'escollí un: *La comedia, su origen. La comedia en la antigüedad, en los tiempos modernos. Diferentes especies de comedia. Comedia de carácter, de costumbres, de intriga. Fuentes del sentimiento cómico. Lo ridículo. Efecto moral de la comedia. Sus formas artísticas especiales*. Durant tot l'estiu es preparà el tema i el

6. A la Biblioteca Episcopal de Vic es guarda pràcticament tota la seva obra, alguna directament donada pel mateix autor, com per exemple el seu discurs de defensa de la tesi doctoral o bé el discurs inaugural del curs 1871-1872.

7. Segons el diari del matí *La España*, publicat a Madrid el dimecres 9 d'octubre de 1861, p. 3, Garriga va obtenir un premi ordinari d'aquesta signatura a final de curs.

8. Hi obtingué, en cada una de les assignatures, un premi ordinari. Cf. *Memoria acerca del estado de la enseñanza en la Universidad Central. Anuario de 1862-1863*. Madrid: José Eduzcal, 1862, p. 195: «Los premios ordinarios... consisten en un diploma especial y una medalla de plata que el alumno podrá llevar en un ojal del frac o levita, pendiente de una cinta del color propio de la Facultad a que corresponda la asignatura en que lo haya obtenido».

defensà davant el tribunal el 19 de setembre. El tribunal que valorà la seva tesi estava constituït per José Amador de los Ríos, com a president, Francisco de Paula Canalejas com a secretari i Alfredo A. Camús com a vocal. Finalment, l'acte d'investidura de nou doctor es portà a terme el 15 de gener del 1863, on llegí l'exercici que el tribunal ja havia aprovat.⁹

Les càtedres

Abans de traslladar-se a Madrid per seguir els estudis de la llicenciatura, ja treballava com a professor en un col·legi d'ensenyament secundari que estava adscrit a l'Institut Provincial de Saragossa. En tenim una certificació del secretari general de la Universitat Literària Valentín Sanbricio, de la qual depenia l'Institut: «*En el cuadro de profesores para el curso de mil ochocientos cincuenta y nueve a mil ochocientos sesenta, remitido por el Director del Colegio bajo empresa de D. Fernando Cerezueta y Blasco, establecido en esta capital e incorporado al Instituto de segunda enseñanza de la misma, aparece el citado D. Ramon Garriga incluido como Profesor del mismo colegio para las asignaturas de gramática griega, traducción y análisis castellana y latina, ejercicios de análisis y traducción del griego y latín, Latín y composición castellana y latina y Elementos de Geografía e Historia*».¹⁰

El dia 1 de juliol de 1862 es presentà al primer exercici de les oposicions per a la càtedra de Psicologia, Lògica i Ètica dels instituts provincials de Badajoz, Girona i Guadalajara.¹¹ Va quedar en segon lloc de la primera terna. Dos dies després, va fer el primer exercici de les oposicions per a les càtedres de Retòrica i Poètica dels instituts provincials de Castelló, Ciudad Real i Guadalajara.¹² D'aquest, havia quedat el primer de la primera terna. El segon exercici el verificà el dimecres 9.¹³ Finalment, el dissabte 12 realitzà el tercer exercici, haver-se de disputar el lloc amb tres opositors més de la seva terna.¹⁴ Guanyà l'oposició i va ser investit catedràtic de Retòrica i Poètica a l'Institut provincial de Ciudad Real. Hi va estar un sol curs. Garriga Nogués aspirava a una plaça a la Universitat.

L'oportunitat li va sortir l'any següent. Quedava vacant la càtedra d'Hebreu de la Universitat de Santiago de Compostel·la. Els dos únics aspirants, Ramon Manuel Garriga i Timoteo Alfaro, es presentaren el dia 28 d'abril del 1863 per al primer exercici, verificat al Saló de Grau de la Universidad Central, a Madrid.¹⁵ El segon exercici va tenir lloc en dos moments diferents. El dia 1 de maig, a les nou del matí i al mateix lloc, Timoteu va llegir una defensa d'un tema, i a Ramon

9. Tota la documentació que certifica les dades anteriors es pot consultar a l'expedient de Ramon Manuel Garriga Nogués: ES.28079.AHN/1.2.2.1.73.5.1//UNIVERSIDADES, 6551, EXP.10. Archivo Histórico Nacional. Hi ha reiteració d'algunes d'aquestes informacions en l'expedient personal que es guarda a l'Arxiu Històric de la UB.

10. Document inclòs en l'expedient de Ramon Manuel Garriga a l'Archivo Histórico Nacional.

11. *Diario Oficial de Avisos de Madrid*, núm. 735 (jueves, 26 de junio de 1862), p. 1.

12. *Idem*, núm. 741 (miércoles, 3 de julio de 1862), p. 1.

13. *Idem*, núm. 748 (miércoles, 9 de julio de 1862), p. 1.

14. *Idem*, núm. 751 (sábado, 12 de julio de 1862), p. 1.

15. *Idem*, núm. 1.038 (lunes, 27 de abril de 1863), p. 5.

Manuel li tocà fer les objeccions pertinents. Les tornes es van canviar el dilluns dia 4 de maig: en aquella ocasió Garriga va fer la defensa i Alfaro, l'objecció.¹⁶ Finalment, la càtedra va ser per a Ramon Manuel Garriga, que en va prendre possessió el 4 d'agost del 1863. En aquella Universitat a més de catedràtic d'Hebreu va fer de secretari de la Facultat de Filosofia i Lletres. Tenim poques dades sobre l'ensenyament que hi impartia: l'últim curs de catedràtic —1866— ensenyava hebreu a 3 alumnes a primer i 6 a segon.¹⁷ És també durant aquest any que publica el seu manual per a l'ensenyament de l'hebreu. A Santiago de Compostel·la hi estarà fins a l'estiu del 1867, on un canvi legislatiu li dona l'oportunitat d'anar a Barcelona.

Pel decret del 9 d'octubre 10 de 1866¹⁸ el ministre Orovio començava una reforma a les Facultats de Filosofia i Lletres que es completaria i es precisaria amb el decret del 19 de juliol de 1867.¹⁹ Segons aquesta última disposició els estudiants havien d'estudiar tres cursos de grec: a primer i a segons curs, classe diària, i a tercer (un curs especialitzat en literatura grega), classe en dies alterns. Amb la reforma s'ampliava així l'estudi del grec i la Universitat de Santiago de Compostel·la perdia la Facultat de Teologia —que no recuperà mai més—,²⁰ on hi havia també hebreu. En ocasió d'aquests fets, el juliol del 1867 deixà Santiago de Compostel·la i s'incorporà com a catedràtic del primer curs de grec a la Universitat de Barcelona.²¹

Però els canvis legislatius seguirien. I un any després, Manuel Garriga i Nogués esdevindrà el primer catedràtic d'Estètica en una universitat catalana.

En altres treballs m'he aproximat a la introducció de l'estètica com a disciplina filosòfica en els programes d'estudi de les universitats espanyoles:²² com s'hi ha mostrat, l'estètica apareixerà i desapareixerà segons el color polític dels governs. En síntesi, els conservadors l'eliminen; els liberals la promocionen. A la Universidad Central de Madrid s'incorporà en 1858; a la Universitat de Barcelona, en 1868. En aquest any els liberals reformularen, pel decret de 25 d'octubre de 1868, les facultats de Filosofia i Lletres.

Aquest decret és crucial per a la Universitat de Barcelona i per a la resta d'universitats espanyoles, ja que es podien acollir a un article veritablement innovador que els dotava per donar graus —com per exemple el doctorat—, que abans no

16. *Idem*, núm. 1.041 (jueves, 30 de abril de 1863), p. 1.

17. Així es pot veure en *Datos estadísticos del curso de 1866 a 1867*, p. 2-3. Figura com un apèndix amb numeració pròpia a: QUET, Esteban. *Discurso leído en la Universidad Literaria de Santiago en la solemne inauguración del curso académico de 1868 a 1869*. Santiago de Compostela: Manuel Mirás, 1868.

18. «Real decreto dando nueva forma a los estudios de la Facultad de Filosofía y Letras». *Gaceta de Madrid*, núm. 287 (14 d'octubre de 1866), p. 1.

19. «Real decreto distribuyendo en la forma que se expresa el estudio de las Facultades en las Universidades del reino». *Gaceta de Madrid*, núm. 202 (21 de juliol de 1867), p. 1-2.

20. BARREIRO FERNÁNDEZ, Xosé Ramón (coord.). *Historia de la Universidad de Santiago de Compostela*. Santiago: Universidad de Santiago de Compostela, 2003, p. 337.

21. Així ho reporta CARRERAS i ARTAU, *op. cit.*, p. 183.

22. Per exemple a ROVIRÓ, Ignasi. «La introducción de la estética en España». *Pensamiento*, vol. 67 (2011), p. 149-159, i a ROVIRÓ, Ignasi. «Manuel Milà i Fontanals i l'impacte de l'estètica a Espanya en el segle XIX». A: *Actes del Simposi Manuel Milà i Fontanals*. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 2011, p. 137-156.

tenien permisos de donar, sempre que no fos oneros per al Ministerio.²³ Aquesta circumstància va ser aprofitada per la Universitat de Barcelona que en la reunió del 31 d'octubre de 1868, a més d'escollir rector el Dr. Bergnes de las Casas, acordà establir el doctorat i encarregar la càtedra d'Estètica al Dr. Milà i Fontanals²⁴ i la d'Història de la Filosofia al Dr. Xavier Llorens i Barba. En la propera sessió del claustre de professors, del 14 de novembre, els doctors Milà i Llorens refusaren l'oferiment per motius de salut i s'encarregaren les càtedres al Dr. Ramon Manuel Garriga Nogués, la d'Estètica, i al Dr. Vidal Valenciano, la d'Història de la Filosofia. El pagament d'aquestes càtedres el va suportar la Diputació de Barcelona.²⁵ Aquesta situació es mantindrà fins al 1873, amb una nova ordenació dels estudis feta en el període de la Primera República Espanyola. Pel decret de 2 de juny de 1873 se separaven les facultats de Filosofia i Lletres.

Així doncs, el primer catedràtic d'Estètica de Barcelona va ser Ramon Manuel Garriga Nogués. Llegim en el seu expedient acadèmic: «*Habiendo aceptado la Excelentísima Diputación Provincial de Barcelona, completamente autorizada por el Gobierno, establecer desde el curso de 1868 a 1869 la enseñanza del doctorado en todas las facultades, el Claustro de la de filosofía y letras le designó para la asignatura de Estética que viene desempeñando desde entonces, además de la cátedra de que es titular*». ²⁶

Més enllà que durant aquests cinc anys Ramon Manuel Garriga Nogués ensenyés Estètica, ell era el catedràtic de Grec a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Amb tot, el 1879, el Seminari de Barcelona li va fer la proposta d'impartir hebreu. És per aquest motiu que el 30 de setembre d'aquell mateix any s'adreça al rector de la UB, Julián Casaña Leonardo, per demanar-li l'autorització: «*El que subscribe, catedrático numerario de la facultad de Filosofía y Letras de esta Universidad, a V.E. con el debido respeto expone: Que habiéndosele proporcionado la enseñanza de la asignatura de hebreo distinta de la que es titular en el Seminario de esta ciudad, que ni por su índole ni por la hora ha de perjudicar en lo más mínimo el buen desempeño de su cátedra oficial, a V.E. suplica se digne autorizarle para el ejercicio de la misma*». ²⁷ Casaña no li posà cap impediment i en aquella mateixa data l'autoritzà a impartir l'assignatura.

A Barcelona, doncs, ensenyava grec a la UB i hebreu al Seminari. Però Garriga encara en volia més. El 1890 va fer la petició d'ensenyar àrab. La seva proposta era convertir la lliçó diària de grec en lliçons en dies alternatius i, en aquestes hores alliberades, impartir la nova llengua. Així, els alumnes de primer un dia

23. «Art. 67. Por este curso se dará la enseñanza en las Universidades de provincia con la misma extensión que en el pasado; pero las Corporaciones populares podrán completar a su costa los estudios necesarios para recibir el grado de Licenciado o de Doctor.» <<http://www.filosofia.org/mfa/fae868b.htm>>

24. No hem trobat gaires documents de la relació de Garriga Nogués amb Milà. En l'epistolari d'aquest darrer s'hi recull una única carta (núm. 184) on Garriga li demana influència per als «ascensos de categorías» a la UB en 1874. En tres cartes més (núm. 65, 198 i 422) hi surt referenciat Garriga i a través d'aquestes s'endevina una relació cordial i eficaç. NICOLAU D'OLWER, Lluís. *Epistolari de M. Milà i Fontanals*. Barcelona: IEC, 1922-1995. 3 vols.

25. Cf. SERRA HÚNTER, J. *Xavier Llorens i Barba*. Arxiu de l'Institut de Ciències, IC, IEC, 1921, p. 160. PALOMEQUE TORRES, A. *Contribución al currículum universitario de Milà y Fontanals*, p. 378-379.

26. Arxiu Històric de la UB. Expedient personal. Full d'estudis i mèrits.

27. L'original es guarda al seu expedient personal de l'Arxiu Històric de la UB.

estudiarien grec i l'endemà, àrab. El rector ho va veure bé, però havia de demanar l'autorització al Ministerio, que finalment ho denegà perquè la Universitat de Barcelona no estava autoritzada a ensenyar ni hebreu ni àrab: aquests estudis ja estaven repartits en altres universitats.

Aspirà a una última càtedra, que mai no va obtenir. El dia 30 de desembre de 1890 es convocà un concurs de mèrits per a la provisió de la càtedra de Grec de la Universidad Literaria de Madrid, que estava vacant. Els aspirants tenien un mes per presentar la documentació, via rectors de les respectives universitats.²⁸ Garriga Nogués va aspirar a aquesta plaça, però va quedar fora del concurs. Les reclamacions van allargar-se molt de temps. El dia 6 de novembre de 1891 dirigia un escrit de petició de revisió al Ministerio, que no va prosperar.²⁹ Finalment, el 21 de març de 1893 la *Gaceta de Madrid* adjudicava la plaça a Antonio González Garbín de la Universitat de Granada.³⁰ Les reclamacions de Garriga seguiren, sempre via rectorat de la UB. Tot el procés s'havia allargat molt: la Dirección General de Instrucción Pública, departament d'Universidades, ho acabà el 6 d'abril de 1893 amb un escrit al rector Casaña: «*Esta Dirección General ha resuelto no acceder a lo solicitado por Don Ramón Manuel Garriga en su instancia de 28 de Marzo último cursada por V.S. toda vez que en la Gaceta de Madrid, que es el periódico del Gobierno, correspondiente al día 21 del mes citado se inserta la Real Orden del 14 del mismo nombrando el catedrático de lengua griega de la Universidad Central, y con dicha publicación oficialmente se dio a conocer el resultado del concurso para la provisión de la referida cátedra*». ³¹

El deganat

Garriga va arribar al deganat després d'haver-lo dirigit provisionalment en dues ocasions anteriors: la primera, quan el degà, Joaquim Rubió i Ors, va haver-se d'absentar de Barcelona durant dos mesos —d'octubre a novembre de 1888— per assistir a un tribunal d'oposicions a Saragossa; la segona, per malaltia del Dr. Rubió, del 2 de desembre de 1890 a l'1 d'abril de 1891.

El 6 de desembre de 1899 el director general Eduardo de Hinojosa fa saber al rector accidental José Ramón de Luanco que la regent Maria Cristina ha signat el nomenament de degà de la Facultat de Filosofia a favor del Dr. Garriga.³² Va prendre possessió del deganat el 19 de desembre. Luanco el va convocar al seu despatx, en presència del claustre complet de la Facultat, i després que el secretari llegís l'ordre ministerial, va pronunciar el «*Cumplase*» i li va imposar la medalla amb el cordó. Garriga va passar a seure a la dreta del rector i pronuncià unes breus paraules, respostes pel mateix Luanco.³³ Acabat l'acte, el nou degà va fer lliura-

28. *Gaceta de Madrid*, núm. 11 (11 de gener de 1891), p. 132.

29. Es pot veure en l'expedient personal de l'Arxiu Històric de la UB.

30. *Gaceta de Madrid*, núm. 80 (21 de març de 1893), p. 959.

31. Còpia a l'expedient personal de Garriga Nogués. Arxiu Històric de la UB.

32. Còpia de l'ordre a l'expedient personal a l'Arxiu Històric de la UB.

33. PALOMEQUE TORRES, Antonio. *Aportación al estudio de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Barcelona en el primer decenio del siglo XX*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 1982, p. 42. L'edició del matí de *La Veu de Catalunya* d'aquell mateix dia (núm.

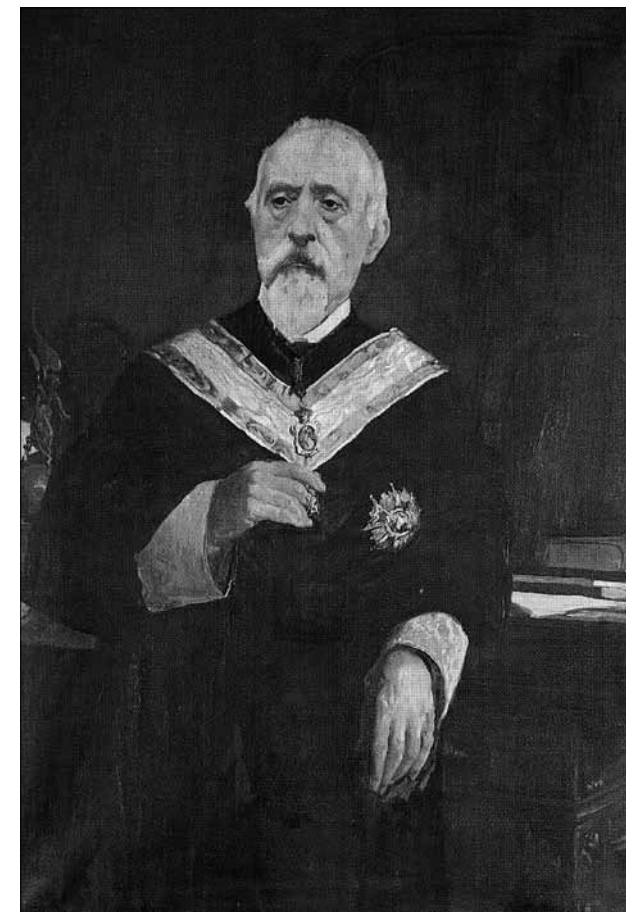
Avantsala del despatx rectoral de la UB, amb el retrat de R.M. Garriga Nogués. © Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya.

ment al rector de tres-centes pessetes perquè es distribuïssin entre els treballadors necessitats de la UB.³⁴

Entre el nomenament —comunicat el dia 6— i la presa de possessió —portada a terme el 19—, hi ha un segon nomenament a favor de Garriga: el 16 se signa l'ordre per la qual s'ha de fer càrrec del vicerektorat de la UB i en pren possessió el dia 22 de desembre, en un acte molt similar al descrit anteriorment. En aquesta ocasió hi assistiren els degans de totes les facultats, els directors de l'Escola

351) donava la notícia i fixava les 11 del matí com a hora d'inici de la cerimònia. Josep Franquesa i Gomis, professor de la Facultat, per tal de festejar l'efemèride va escriure uns versos que, sota el títol *¡Don Ramón por fin se casa!* (Garriga sempre va ser solter), comencen així: «Nació en la vetusta Ausona, / creció del Ebro en la arena, / y la excelsa Pilarica / hizo que en él se fundieran / la actividad catalana, / la constancia aragonesa». Publicació relligada conjuntament amb el fullet de Garriga Nogués, *Semblanzas literarias o Bosquejo de caracteres*.

34. Així ho fa constar el *Diario de Reus*, núm. 287 (21 de desembre de 1899), p. 2.

Ramon Manuel Garriga Nogués, Galeria rectoral, Universitat de Barcelona. Pintura de Vicenç Borràs.

Normal de Mestres i de l'Institut Provincial, els catedràtics i alumnes. En la seva intervenció, Luanco va posar de manifest les qualitats del Dr. Garriga. Les primeres paraules del nou vicerektor van ser d'agraïment al Govern de la reina i de compromís en el compliment del càrrec.³⁵ Aquell acte era de més pompa que la pròpia d'un vicerektorat; en la mateixa cerimònia prengueren possessió Luanco i Garriga, el primer ja definitivament com a rector, el segon com a vicerektor.³⁶

35. PALOMEQUE TORRES, *Aportación...*, op. cit.

36. En dona notícia *La Veu de Catalunya*, núm. 361 (29 de desembre de 1899, edició del vespre), p. 2.

El rectorat

L'ascens

Luanco va entrar de rector ja gran, amb 74 anys, forçat per la mort del Dr. Rubió i Ors (7 d'abril de 1899). Era un rectorat de transició: no disposava ni d'un any per exercir el càrrec. I, efectivament, deu mesos més tard, en complir els 75, li va arribar la jubilació. En aquesta circumstància Garriga era la persona més ben situada per succeir-lo. I així va ser. El 26 d'octubre de 1900 la regent Maria Cristina signà el nomenament³⁷ i el 7 de novembre se celebrava l'acte de presa de possessió, al qual foren convidades autoritats municipals i de l'Estat: capità general, governador civil, Audiència, comandant de Marina, Diputació, Bisbat...

A les quatre de la tarda va iniciar-se la sessió, presidida pel rector cessant, engalanat, i al seu costat el bisbe de Barcelona, el cardenal Casañas; en lloc destacat, els catedràtics de les facultats, escoles especials i instituts vestien la roba de les solemnitats acadèmiques, lluint les insígnies de graus. Un cop llegida la Reial Ordre el rector sortint va pronunciar el «*Cúmplese lo ordenado por Su Magestad*». Llavors ordenà que cinc membres destacats del Claustre anessin a buscar el Dr. Garriga Nogués a la sala annexa al paranímf. L'entrada del nou rector va ser molt aplaudida per tots els assistents, els alumnes l'elogiaven amb crits de joia. El rector sortint s'hi apropà abans que Garriga arribés a la presidència. Hi pujaren junts i, ja a la vista de tothom, li imposà la medalla de rector. Tots dos pronunciaren unes sentides paraules. Les de Garriga estaven plenes d'emoció. Va recordar i elogiar els tres antecessors seus (Manuel Duran i Bas, Joaquim Rubió i Ors i José Ramón de Luanco) i, quant al programa de govern que es proposava, ho va sintetitzar amb dues paraules: treball i justícia. Va insistir que combatria la falta d'activitat i les recomanacions per part dels seus coneguts.³⁸

Cal destacar un punt que els cronistes de l'acte no subratllen prou: en les seves paraules el nou rector afirmà que impediria que les forces de l'ordre entressin a la Universitat. Aquest fet, com veurem, va tenir un paper destacat en la seva destitució.³⁹

Com a rector, Garriga va haver d'aplicar la reforma de les Facultats de Filosofia segons el que determinava el Reial Decret del 22 de juliol i la Reial Ordre del 19 de setembre, totes dues disposicions del 1900. Aquest conjunt de reformes, amb

37. Publicat a la *Gaceta de Madrid*, núm. 300 (27 d'octubre de 1900), p. 347.

38. Cf. *Diario de Barcelona*, núm. 312 (jueves, 8 de noviembre de 1900), p. 12.714. Vic va expressar la seva satisfacció a través de la nota de *La Veu del Montserrat* (núm. 45, dissabte, 10 de novembre de 1900, p. 360): «Aquesta setmana ha pres possessió del seu càrrec el nou Rector de la Universitat catalana Dr. D. Manuel Garriga, fill d'aquesta ciutat. Ses dots d'il·lustració i son amor a la disciplina que ha demostrat en la llarga carrera de magisteri, són penyora de bon govern pel primer centre d'ensenyança de nostra terra».

39. L'agència de notícies Mencheta distribuïa una nota als seus associats on es donava aquesta informació. Diversos periòdics la van reproduir, com per exemple *El Globo. Diario liberal* (núm. 9.105, jueves, 8 de noviembre 1900, p. 2): «Dice que exigirá a catedráticos y estudiantes el cumplimiento de sus respectivos deberes; que impedirá a la fuerza pública penetrar en la Universidad, hallándose dispuesto a cerrarla cuando notara síntomas de indisciplina. Ha concedido el asueto del día de mañana a los estudiantes y distribuyó una crecida cantidad entre los dependientes de dicho centro universitario».

una clara voluntat centralitzadora i intervencionista, tenia com a conseqüència la reducció efectiva dels estudis que es podien fer a Barcelona (inicialment només se li assignaren els estudis de lletres). El ministre d'Instrucció Pública Antonio García Alaix —seguit posteriorment per Romanones— inicià les reformes al llarg del curs 1900-1901, reformes que el mateix Garriga no va poder aplicar amb tota la seva extensió.

El rectorat de Garriga també està marcat per l'agitació social que es va viure a Barcelona i a Catalunya en general. El març de 1901 hi va haver greus aldarulls en diversos pobles i ciutats catalanes: motins obrers a Manlleu, Torelló i Ripoll; a la plaça de toros de Barcelona, davant unes 9.000 persones, se celebrà un míting anticlerical i, seguidament, una manifestació molt concorreguda i exaltada. Un parell de mesos després, a primers de maig, Barcelona va viure una agitació obrera i catalanista molt important, s'atacaren esglésies i s'incendiaren alguns convents i fàbriques. La vaga dels tramvies va ser l'espurna que va abrandar el foc obrer. El 7 de maig el Govern va declarar Barcelona en estat de guerra. Els universitaris no van quedar al marge de tots aquests moviments socials. Sovint ells mateixos es trobaven al centre d'un conflicte que per una banda era de reivindicació obrera i, simultàniament, era també un conflicte de fondes arrels de reivindicació catalanista.

El declivi: l'origen

La destitució de Garriga del rectorat s'ha d'entendre dins el marc de lluites i tensions entre els partits polítics catalans i espanyols durant el 1901. L'abril d'aquell any s'havia format la Lliga Regionalista, amb un component de reivindicació catalanista que cap altre partit polític havia brandat fins aquell moment. Altres partits defensaven una senyera més social, espanyolista o revolucionària. La Universitat de Barcelona no va quedar al marge de les tensions entre regionalistes, conservadors, liberals i lerrouxistes; unes tensions que no es van viure tant des de l'estructura institucional (faltaven pocs anys perquè la UB renovés una estructura que la lligava estretament amb Madrid), sinó més aviat des dels seus actors: alumnes i professors. Ramon Manuel Garriga i Nogués va ser una víctima poc afortunada de les greus tensions entre bàndols ideològics.

El dissabte 9 de novembre el diari *La Publicidad* publicava un article signat per Alejandro Lerroux que portava per títol «La purria» i significava un dur insult als polítics catalans, en especial al seu líder, el Dr. Robert. Entre altres coses, Lerroux hi deia:

«*La purria sois vosotros, miserables, todos vosotros, extranjeros en vuestra patria, incluseros en la política, fariseos en la religión, farsantes en la ciencia, explotadores en la sociedad, implacables con los humildes y con los altivos, cobardes.*»⁴⁰

40. «La purria». *La Publicidad*, núm. 8.311 (sábado, 9 de noviembre de 1901, edición de la mañana), p. 1.

L'article es publicava amb una clara intenció desestabilitzadora i electoralista. L'endemà, diumenge dia 10, hi havia eleccions municipals. Lerroux utilitzava l'insult i la «dialèctica dels punys i de les pistoles» com una arma política. La jornada del diumenge no va ser del tot plàcida: *La Veu de Catalunya* reporta el paper intimidador de dos grups: d'un d'anarquistes i l'altre dels nois d'en Lerroux que, coneguts com *els mantenidors de la sinceritat electoral*, recorrien col·legis electorals per acabar d'orientar els ciutadans. El mateix Lerroux va dirigir un grup d'homes amb garrots i revòlvers que van intercanviar un centenar de trets prop del col·legi electoral de la plaça de Santa Anna.⁴¹ L'ambient ciutadà era tens.

No sabem mesurar l'impacte electoral que va tenir l'article: segurament que poc, atesa la clara victòria que va obtenir la Lliga. Però el que sí es pot constatar és l'enuig causat als dirigents, als militants i a les bases del catalanisme polític. El mateix dia 10, al matí, el Dr. Robert va demanar explicacions en privat a qui només les volia donar en públic. *La Publicidad* ho destapava poques hores després, en l'edició del vespre. Ho feia amb el llenguatge de la *camorra*:

«Y en vez de enviar padrinos al Sr. Lerroux, ha enviado una comisión de estudiantes de la Universidad a esta Redacción.»⁴²

El dilluns dia 11 tampoc no va ser un dia tranquil. A l'hora habitual, s'iniciaren les classes; però un grup d'estudiants catalanistes, ofesos, esperaren que el Dr. Robert acabés les lliçons i l'ovacionaren com a mostra de suport i de protesta. El Dr. Robert els demanà prudència. Acte seguit, els estudiants anaren a la redacció de *La Publicidad*, on demanaven explicacions i reclamaven rectificacions al director. Es llançà alguna pedra:

«En aquell moment, sembla que ha caigut una pedra, tirada no se sap per qui i el senyor Ardid s'ha tret un revòlver, encarant-lo a la comissió, en quin moment un dels redactors del diari l'ha agafat dient-li: "Què fa home?". La comissió ha sortit de seguida, i llavors aquella policia que ahir permetia que es passegessin grupos ab garrots i revòlvers, ha tractat de dissoldre la pacífica manifestació dels estudiants, sabre en mà.»⁴³

A la tarda, seguiren les manifestacions. A la plaça de la Universitat es trobaren dos grups d'estudiants, uns cantant «Els Segadors» i els altres «La Marsellesa». Anaren a cops de punys i a insults. La policia va fer alguna detenció. Però la cosa no s'acabà aquí.

El dimarts 12 els ànims s'encengueren encara més. Al matí, acabades les classes, a les onze, els bàndols d'universitaris tornaren a barallar-se, a insultar-se i a

41. «La voluntat de Barcelona. El dia d'ahir». *La Veu de Catalunya*, núm. 1.021 (dilluns, 11 de novembre de 1901, edició del matí), p. 3. D'aquests i altres fets desestabilitzadors també se'n fan ressò l'edició de la nit d'aquest mateix dia 10 de *El Noticiero Universal* i de *La Dinastia*, de l'endemà.

42. «Sobre un artículo». *La Publicidad*, núm. 8.312 (domingo, 10 de noviembre de 1901, edición de la mañana), p. 1. L'article acabava amb tons amenaçadors i insultants: «¿Querían escándalo? Pues escándalo habrá. ¿Querían pelea? Pues pelearemos. Pero tenemos mucho que a la hora de la lucha en vez de fieros leones hallaremos solamente zorras fugitivas».

43. «Els estudiants». *La Veu de Catalunya*, núm. 1.022 (dilluns, 11 de novembre de 1901, edició del vespre), p. 2.

pegar-se tot entonant els respectius himnes. Es difongué el rumor que el rector Garriga Nogués havia rebut un avís del capità general de Barcelona. L'exèrcit se sentia ofès perquè havia rebut insults d'estudiants, i s'advertia el rector que si ell no sabia imposar l'autoritat i el respecte vers l'exèrcit, prou es guardaria el capità general de fer-ho.⁴⁴

A primeríssima hora de la tarda la Guàrdia Civil va ocupar la Universitat, sense cap consulta prèvia. Quan els estudiants hi van arribar, es van negar a entrar-hi si prèviament no en sortia la Guàrdia Civil. El rector Garriga Nogués va obligar al capità el desallotjament de la posició presa. Llavors, un bon nombre d'alumnes va entrar a les respectives aules; altres, encara inquiets, van quedar-se a fora. La Guàrdia, però, no va replegar-se al quarter; va quedar-se vigilant a la plaça.⁴⁵ A quarts de quatre:

«...ha comparegut en aquell punt [la plaça de la Universitat] tot el regiment de cavalleria de Treviño, produint... una extraordinària alarma, doncs les esmentades forces s'han presentat, sabre en mà, i en actitud amenaçadora. Aquell aparato de forces és més notable si es té en compte que a la plaça de la Universitat hi havia un número extraordinari de civils i policia... Els escolars que hi havia a fora... s'han refugiat ab pressa a la Universitat, sembrant l'alarma entre els seus companys... Tement que la cosa es compliqués, els catedràtics varen suspendre les explicacions recomanant als estudiants que sortissin i es retiressin ab ordre per a evitar que fossin víctimes dels sabres de la tropa i dels garrots dels polissons.»⁴⁶

La gravetat dels fets va provocar, al vespre, una reunió entre Ramon Manuel Garriga Nogués i el governador civil de Barcelona, Sr. Socies.⁴⁷

La suspensió i la dimissió

Els primers rumors que Ramon Manuel Garriga Nogués havia cessat de rector de la Universitat de Barcelona es van començar difondre el dijous dia 14. La premsa d'aquell dia i de l'endemà se'n va fer ressò.

Tot fa pensar, com indica la premsa, que el conde de Romanones, ministre de Instrucción Pública, hauria enviat un telegrama on feia saber al rector que quedava suspès de funcions i que interinament es feia càrrec del rectorat el vicerector Dr. Bonet. El motiu de la suspensió era que no l'havia informat dels greus desordres ocorreguts a la Universitat.

44. Cf. *La Publicidad*, núm. 2.130 (martes, 12 de noviembre de 1901, edición de la tarde), p. 2. *La Dinastia* també se'n feia ressò en l'edició del dimecres 13. Tomàs Carreras i Artau, en les seves memòries escriu, que «...havien estat aixecades pels estudiants les llambordes de la plaça, davant mateix de la Universitat, i fou apedregada la força pública». CARRERAS I ARTAU, *op. cit.*, p. 186.

45. Cf. «Los sucesos de ayer». *La Vanguardia*, núm. 6.924 (miércoles, 13 de noviembre de 1901), p. 2.

46. «Els esvalots de la tarda». *La Veu de Catalunya*, núm. 1.022 [sic] (dimarts, 12 de novembre de 1901, edició del vespre), p. 3.

47. «El doctor Garriga prometió al señor Socías que pondrá de su parte todo lo que pueda para que los estudiantes no alteren el orden público y guarden, el respeto debido a los agentes de la autoridad.» *La Vanguardia*, núm. 6.924, p. 2.

La resposta del rector no es va fer esperar. Poc després del comunicat del ministre, Garriga li responia amb un altre telegrama on presentava la dimissió. Recordava al ministre que ell mai no havia demanat el càrrec i que l'havia acceptat després de les insistències del Govern.

Els rumors van córrer ràpidament entre professors i alumnes des de primeres hores del dijous dia 14.

*«Comentando la destitución del Rector había varias versiones. Según unos, era motivada por haberse opuesto el doctor Garriga a la entrada de la guardia civil en el centro universitario y haber dicho al capitán general que él se bastaba para mantener el orden. Otros la relacionaban con las próximas elecciones de un senador por la Universidad.»*⁴⁸

La Veu de Catalunya encara donava una altra interpretació:

«Se dóna com a motiu d'aquesta destitució que el doctor Garriga —segons se diu— no va donar compte a l'autoritat dels disturbis succeïts a la Universitat

aquests dies, per més que la verdadera causa sembla que es deu a diferències promogudes entre el Rector i una altra autoritat.»⁴⁹

Els estudiants, perplexos, demanaven explicacions amb insistència. Els va atendre el vicerector —rector en funcions— Dr. Bonet que els va manifestar que ell també protestaria si es confirmava la notícia i que en cap cas no acceptaria el càrrec vacant. Amb tot, els estudiants van negar-se a entrar a classe. Les portes de la Universitat es van tancar. Alguns alumnes van penjar un cartell manuscrit convocant una manifestació que sortint de la Universitat es dirigiria cap al domicili del Dr. Garriga, a la ronda de Sant Pere, núm. 32; hi anaren ordenadament i en no poder-se entrevistar amb el rector, li van deixar la següent nota:

*«En imponente manifestación protestamos dignamente, desempeñaba a satisfacción de todos los escolares. Por la Comisión, F. García.»*⁵⁰

No acabaren aquí les accions dels estudiants. Redactaren una protesta formal a la reina Maria Cristina, que enviaren per telegrama a la tarda, amb el següent redactat:

48. «En la Universidad». *La Publicidad*, núm. 2.141 (jueves, 14 de noviembre de 1901, edición de la noche), p. 3. El diari de Madrid *La Época*, en l'edició de la tarda del dia 15, simplificava molt la qüestió: «El Sr. Garriga Nogués ha dimitido su cargo, disgustado por la destitución temporal» (p. 1). El periòdic *La Plana de Vich* concretava més aquesta versió: «El motivo de la destitución ya se conoce. Con motivo de la elección de senador para este distrito universitario, el Gobierno creyó del caso hacer que saliera el doctor Bonet; pero como éste no tenía todos los requisitos exigidos para desempeñar tal cargo y los adquiriría siendo rector de la Universidad, se buscó aquel pretexto...», dins l'apartat «Revista semanal» (21 de novembre de 1901).

49. «La qüestió universitària». *La Veu de Catalunya*, núm. 1.024 (divendres, 15 de novembre de 1901, edició del matí), p. 2.

50. *Ibidem*.

«Mayordomía mayor Palacio. Madrid.

*Rogamos transmita a Su Majestad nuestra protesta por el incalificable proceder del Gobierno con el Rector de esta Universidad Dr. Garriga. Los alumnos de la Universidad de Barcelona.»*⁵¹

A les onze del matí s'havia reunit la Junta de degans, sota la direcció del Dr. Bonet i amb la presència del Dr. Garriga, on exposà el contingut dels telegrams i analitzà la situació des de la seva perspectiva. Els degans, unànimement, van donar suport al rector, declarant que cap d'ells no acceptaria el càrrec que quedava vacant. També van enviar un telegrama al ministre demanant que no acceptés la dimissió del rector.⁵² El conde de Romanones va rebre un tercer telegrama: era el del Dr. Bonet que li feia saber que els alumnes es negaven a entrar a les aules mentre no fos restituït en el càrrec el Dr. Garriga.

La reposició

El divendres dia 15 de novembre va ploure tot el dia. A dos quarts de nou del matí, a l'hora d'iniciar la primera classe, els paraigües feien un tap davant les portes. La circumstància climàtica no va facilitar gens ni va impedir la tornada dels estudiants a les aules, més aviat els universitaris la van convertir en una aliada. Els paraigües van servir de bastons i d'eina reivindicativa.

Enmig del xivarri i la disbauxa (i algun cop als pocs alumnes que volien entrar a les aules) va presentar-se davant dels estudiants el Dr. Bonet, que els va llegir un telegrama del ministre on se'ls deia que la millor manera d'obtenir el fi que perseguien era depositar la insubmissió; tota altra acció només feia que agreujar els fets.⁵³

Els alumnes no es van creure el ministre: el seu telegrama, llegit diverses vegades i en diverses ocasions, no va fer cap efecte entre els universitaris ni va despertar confiança entre la totalitat dels professors, que pel que sembla havien començat una campanya de suport entre universitats. *La Veu de Catalunya* tampoc no creia en les paraules del ministre:

«Contra d'aquesta versió n'ha circulat una altra, de què el ministre d'Instrucció Pública no té per ara semblant propòsit, havent manifestat un catedràtic d'aquesta Universitat, que en cas de què no es reintegri novament al doctor Gar-

51. «Notas locales». *La Vanguardia*, núm. 6.928 (viernes, 15 de noviembre de 1901), p. 5.

52. «A les onze del matí va celebrar-se junta de Degans, presidits pel Rector interí doctor Bonet. Hi va assistir el doctor Garriga, qui va donar compte del telegrama del Ministre, en que se li ordenava que resignés el càrrec a mans del Vicerector doctor Boner. Afegí el doctor Garriga que immediatament havia telegrafiat al Ministre que estava disposat a dimitir tot seguit irrevocablement el càrrec, ja que la seva dignitat no li permetia seguir despenyant-lo ni per un moment més. Tots els assistents se manifestaren conformes ab la conducta seguida pel doctor Garriga i acordaren telegrafiar al Ministre en el sentit de que no era just ni convenient admetre la dimissió del Rector, ja que aquest representa les aspiracions i el modo de pensar de catedràtics i estudiants. Més tard tots els catedràtics, agrupats per facultats, van dirigir semblants despatxos al comte de Romanones...». *La Veu de Catalunya*, núm. 1.024 (divendres, 15 de novembre de 1901, edició del matí), p. 2.

53. Cf. «El conflicto universitario». *La Publicidad*, núm. 2.142 (viernes, 15 de noviembre de 1901, edición de la noche), p. 2.

riga en el seu càrrec, totes les Universitats d'Espanya s'adheriran a la protesta de la de Barcelona.»⁵⁴

A les deu va arribar el Dr. Garriga, que des de la porta fins a l'interior de la Universitat va rebre una forta ovació.

A les onze, els alumnes de l'Institut Provincial (situat en el mateix edifici) també es van negar a seguir a les aules. Vista la impossibilitat de fer classe, a les 12 es van tancar les portes. Els alumnes, però, van quedar a fora, a la plaça, vigilats pel destacament de la policia que ja hi havia arribat. Van desplaçar-se, llavors, a l'Escola Normal de Mestres, per convidar les alumnes a la vaga. A partir de les dotze, també tancà aquest centre, situat entre la ronda Sant Antoni i el carrer Sepúlveda.

El Dr. Bonet va ordenar fer públic l'edicta oficial de suspensió de les classes a la porta de la Universitat; al seu costat es penjaren cartells amb lemes reivindicatius. *La Publicidad* publicava la següent nota dels estudiants:

*«Compañeros: Jamás con más razón se nos podrá tildar de justos en la protesta pacífica que hemos emprendido, merced a la arbitraria e inicua suspensión del dignísimo señor Rector de esta Universidad, doctor Garriga, en cumplimiento de sus sagrados derechos impidiendo la invasión del templo de la ciencia por la gente del garrote y la fuerza de la benemérita que olvidando los preceptos de la Constitución y sin más razón que la de la fuerza pretendía provocar un estado de anormalidad en el curso pacífico de nuestros deberes académicos, para buscar un apoyo con que justificar su conducta y facilitar así el fiel cumplimiento de un plan preconcebido, que nuestra prudencia aconsejada y encaminada por la prensa y personas de respetable criterio ha sabido negarles y el acertado proceder del ilustre y dignísimo Dr. Garriga confirmar. En honor a la justicia que nos asiste y por una razón imperiosa de compañerismo, invitamos a persistir en nuestra pacífica actitud de protesta, haciendo caso omiso de anuncios y consejos que nos inviten a deponer de nuestra justificada conducta, como no los veamos suscritos por manos del respetable Dr. Garriga ostentando la vestidura de que se intentó despojarle tan injustamente a oídos de su voz clara y potente como clara y potísima es la causa que defendemos. Prudencia, unión y solidaridad. José Punsola, Conrado Dalmán Pons, José Durán, Pedro de Valls y Luis Marqués.»*⁵⁵

Tot plegat, venint de les denses tensions de la jornada electoral, d'un conflicte explícit entre joventut catalanista i les forces de l'ordre (Guàrdia Civil, Exèrcit i Policia), entre aquesta mateixa joventut i els joves lerrouxistes o els anarquistes... tot plegat, doncs, podia portar a fer del conflicte una norma habitual a la Universitat. No hi ha dubte que el ministre havia de moure fitxa.

Aquella mateixa tarda el conde de Romanones va enviar un nou telegrama al Dr. Bonet on es deia que si el Dr. Garriga retirava la dimissió podria reintegrar-se

54. *La Veu de Catalunya*, núm. 1.025 (divendres, 15 de novembre de 1901, edició del vespre), p. 1.

55. «El conflicto universitario». *La Publicidad*, núm. 2.142 (viernes, 15 de noviembre de 1901, edición de la noche), p. 2.

en el càrrec. Pel que sembla, el Dr. Garriga s'hi va resistir, però finalment: «accedint a les insistents súpriques del vis-rector i dels catedràtics de la Universitat i Escoles especials, ha retirat la dimissió».⁵⁶

Els diaris del vespre ja publicaven la notícia: Ramon Manuel Garriga tornava a dirigir la Universitat de Barcelona. Aquell dia no hi hagué gaire temps perquè els estudiants poguessin manifestar la seva satisfacció en públic.

El discurs definitiu

El dissabte era dia de classe. Tot i que les portes eren tancades, els alumnes podien entrar a l'edifici per la portella, on un bidell els demanava la butlleta d'inscripció. Aquesta mesura selectiva s'aplicava per no deixar entrar elements desestabilitzadors. A un quart d'onze va arribar el Dr. Garriga acompanyat del Dr. Bonet i del Dr. La Vallina. Els estudiants l'esperaven i van retre-li una càlida ovació. Emocionat, el rector va adreçar-los unes paraules improvisadament. El discurs va tenir una transcendència clau en el procés final que portà a la seva destitució. Prenem de referència l'article que el mateix Dr. Garriga reconeixia dies més tard que era fidel a les seves paraules. *El Noticiero Universal* el reproduïa d'aquesta manera:

«Vuestra actitud tan prudente como enérgica y la inquebrantable adhesión de todos los profesores de la Universidad, Institutos y Escuelas especiales han sido causa del triunfo obtenido por la razón y la justicia. Yo, con la energía que imprime el carácter catalán, porque soy catalán como nacido en las altas montañas de la Vieja Ausonia, en el corazón de Cataluña, he protestado en términos enérgicos contra determinadas medidas y he presentado la dimisión de mi cargo que no solicité y que me fue impuesto por el anterior Gobierno. (Vivas y aplausos.)

El resultado ha sido la reposición en mi cargo y la súplica de que retirase mi dimisión; lo cual efectúe por consideración a mis dignos compañeros, a vosotros y a la tranquilidad y bienestar de Barcelona. Soy español y catalán y dispuesto a probar que si nos envían caballos castellanos para pisotearnos con sus inmundos cascos y armas castellanas para herirnos, tenemos pechos para morir y reproducir las antiguas escenas de Numancia y de Sagunto. (Aplausos extraordinarios.)

*Las circunstancias que estos días hemos atravesado han establecido entre nosotros un lazo de unión indisoluble y pacto de alianza; en virtud de él, donde está el Rector están los estudiantes, y donde están los estudiantes está el Rector... termino pidiendo que subáis dos de vosotros, para daros un estrecho abrazo, ya que imposible me sea darlo a todos. (Aplausos estrepitosos y prolongados.)»*⁵⁷

56. *La Veu de Catalunya*, núm. 1.025 (divendres, 15 de novembre de 1901, edició del vespre), p. 1.

57. «Lo del día». *El Noticiero Universal*, núm. 4.914 (sábado, 16 de noviembre de 1901, edición de la noche), p. 1. *La Veu de Catalunya* ho extractava així: «Jo he retirat la dimissió —ha declarat— no perquè m'ho hagi demanat el Govern, sinó perquè m'ho ha demanat el Claustre i m'ho han demanat els estudiants. Me sento agraït als catedràtics i als estudiants. Uns i altres han estat aquests dies al costat del

Aquestes declaracions es van publicar arreu. Allò dit davant els alumnes i a porta tancada, va ser esbombat pels diaris d'actualitat, ja es publicuessin a Catalunya com a l'Estat. Pràcticament no hi ha diari polític de l'època que no se'n faci ressò: alguns ho van difondre el mateix dissabte a la tarda; altres el diumenge dia 17 en les diverses edicions, i els diaris més tardans ho publicaven el dilluns dia 18. Alguns diaris publicats a Madrid, com ara és el cas de *El Imparcial*, van demanar la confirmació d'aquestes paraules (sense que això restés duresa a l'opinió editorial);⁵⁸ tots, però, van exigir la destitució immediata del rector. *El Liberal*, volent deixar Garriga com un mentider i en ridícul, afirmava que el rector no era català, sinó aragonès.⁵⁹

La retractació i el desenllaç

El mateix diumenge dia 17 el conde de Romanones declarava a *Heraldo de Madrid*:

«He telegrafiado al mismo rector, Sr. Garriga, ordenándole me transmita por telégrafo las palabras que dirigió a los escolares en su último discurso; y si de la contestación resultan comprobados los informes que anoche publicó el HERALDO, estoy decidido a tomar una medida enérgica con el rector de Barcelona.»⁶⁰

La urgència del ministre era per dos motius ben clars: en primer lloc per resoldre un problema que a mesura que anaven passant els dies i les hores anava creixent i complicant-se encara més; en segon lloc perquè aquella mateixa tarda del diumenge hi havia Consell de Ministres. El conde de Romanones no volia prendre, una vegada més, una resolució ell sol, amb el risc que la decisió presa se li girés en contra —com així li havia passat recentment.

El telegrama del Dr. Garriga no es va fer esperar. Poc després va fer-li arribar aquesta nota de retractació:

Rector, i el Rector, ara i sempre, estarà al costat del Claustre i dels estudiants. Haveu de complir els vostres devers —digué— però no haveu de permetre que a la plaça de la Universitat els cascos de la cavalleria se us tirin al damunt. Sou fills d'un poble fort i noble; estúdieu i treballeu, i contra els cascos de fora plan-teu-hi el geni català. Jo també sóc català, sóc fill del cor de la muntanya, i si bé bon espanyol, abans que espanyol me sento català. Per la seva part el Rectorat, complint vostres devers, us empararà sempre, i la força pública quedarà portes enfora d'aquesta casa. El Doctor Garriga acabà emocionadíssim abraçant a dos estudiants en representació de tots els escolars catalans. L'ovació que se li feu sigui entusiasta, anant barrejada entre visques a Catalunya i a la Universitat autònoma». «Els estudiants». *La Veu de Catalunya*, núm. 1.026 (dissabte, 16 de novembre de 1901, edició del vespre), p. 2.

58. Un exemple: «Si sus referencias son ajustadas a la realidad, no podemos admitir en modo alguno que un espíritu tan enérgico como el del señor conde de Romanones consienta que impunemente se digan bajo la augusta autoridad de la rectoría de la Universidad barcelonesa las cosas enormes que han salido de los labios del Sr. Garriga». «Un rector destituido». *El Imparcial*, núm. 12.431 (domingo, 17 de noviembre), p. 3. A més d'aquest diari i de les capçaleres barcelonines, és interessant resseguir les edicions entre els dies 16 i 22 dels diaris publicats a Madrid, com ara *El Día*, *El Globo*, *Heraldo de Madrid*, *El Liberal*, *El País*, *La Correspondencia de España* i *La Época*.

59. «El discurso del rector de Barcelona». *El Liberal*, núm. 8.076 (domingo, 17 de noviembre), p. 1.

60. «El rector de Barcelona. Retracción». *Heraldo de Madrid*, núm. 4.021 (domingo, 17 de noviembre, edición de la noche. Noticias de última hora), p. 2.

«Habiéndose interpretado mal el sentido de las palabras que pronuncié ayer al dirigirme a los escolares, hago constar que las doy desde luego por retiradas, por haberlas dicho en un momento de emoción profunda y en el calor de la improvisación, no entiendo, ni por asomo, que pudiera lastimar el prestigio del Ejército ni inferir la más leve ofensa a la autoridad superior militar. Tampoco ha sido mi propósito hacer profesión de fe en unas ideas que no patrocino, pues si bien soy defensor de la autonomía universitaria y de una amplia descentralización administrativa, jamás me he sumado ni me sumaré a los partidarios de ideas exageradas que puedan aflojar vínculos de amor y de unión de todas las provincias para con la patria española.»⁶¹

Amb tota aquesta informació Romanones es presentà al Consell de Ministres d'un quart de sis de la tarda. El Govern va tractar el problema del rector de la Universitat de Barcelona en el primer lloc de l'ordre del dia i acordà, definitivament, de destituir-lo de forma immediata.⁶² El dilluns 18 de novembre Maria Cristina en signava el Reial Decret.⁶³

La premsa, tant la de Madrid com la de Barcelona, va comprendre perfectament la destitució, i molta la va aplaudir. Garriga va rebre proves de desafecció i insults.⁶⁴ *La Veu de Catalunya* tampoc no va lloar el paper del rector, en un article titulat «Incapacitats», on acusava tots els protagonistes d'aquests fets d'incapacitats per regir un país, escrivia:

«Però ara ve el senyor Garriga i no vol ser menos que l'autoritat governativa i que el ministre i tot acalorat diu coses que no podia ni devia dir; i per això mateix va tenir que rectificar a l'endemà, cantant una palinòdia que el posà a l'altura de les demés autoritats que han fet i desfet el conflicte.»⁶⁵

Als estudiants catalanistes els va semblar molt malament que el seu rector signés una nota de retractació com aquella. No entengueren que, d'una banda, posés en entredit el paper de l'exèrcit espanyol i criticqués l'espanyolisme, però que en el missatge al ministre es confessés seguidor de l'ortodòxia espanyola: no li perdonaren. El dilluns, mentre la regent signava la destitució, Garriga Nogués

61. «Retracción de un rector». *El País*, núm. 5.223 (lunes, 18 de noviembre), p. 1; també a «El rector de la Universidad de Barcelona». *El Imparcial*, núm. 12.438 (lunes, 18 de noviembre) p. 1.

62. Així es pot veure en la crònica publicada en diversos diaris de l'endemà, com per exemple a *El Día*, *Diario Independiente* (lunes, 18 de noviembre de 1901, edición de la noche), p. 2.

63. Publicat a la *Gaceta de Madrid*, núm. 323 (19 de noviembre de 1901), p. 740.

64. «Garriga excitó odios, sembró torpes ideas y miserables pasiones entre la juventud escolar, y eso es necio y antipedagógico, y por hacer eso debe ser arrojado de la enseñanza oficial...» (*El País*, 18-11-1901, p. 1); «...nuestra generosidad no puede llegar al extremo de tolerar y de permitir, que... siga explotando la credulidad pública, sacando un día de quicio a la juventud escolar, fingiendo otro día civismos, que se desvanecen a la primera responsabilidad que acuna, engañando a la opinión pública en una palabra, con embustes y farsas...» (*La publicidad*, 18-11-1901 p. 1, ed. matí); «Primero puso a los pies de los caballos con otras cosas más altas, el principio de autoridad, dejándose llevar de arrebatos impropios del sitio que ocupa en nombre del Estado; luego ha puesto todavía un poco más abajo su concepto de la dignidad humana.» (*El Día*, 18-11-1901, p. 1); «Y así son todos ellos. Mucho odio a España, pero así que ven en peligro los garbanzos, a postrarse tocan! Aquí sí que cabe aquello de ¡bretols!» (*La Publicidad*, 18-11-1901 p. 1, ed. vespre).

65. *La Veu de Catalunya*, núm. 1.029 (dimarts, 19 de novembre de 1901, edició del vespre), p. 2.

rebia una forta xiulada i una esbrincada dels estudiants (tant d'aquells catalanistes que l'havien aplaudit el dissabte, com dels lerrouxistes i esvalotadors en general que s'hi havien oposat sistemàticament). Es tancà la Universitat i hi hagué nous enfrontaments amb les forces de l'ordre.⁶⁶ Entretant, el ministre, a través del governador civil de Barcelona, oferia la plaça a l'higienista Rafael Rodríguez Méndez.⁶⁷

Tot el llarg procés del cessament així com l'entrada del nou rector —de clares idees republicanes i poc donat al moviment regionalista— no apaivagà gens els enfrontaments entre el bàndol catalanista i el republicà. El divendres d'aquella mateixa setmana, el 22, hi hagueren ferits greus per arma de la policia.⁶⁸

A més del tracte dur, i en molts casos insultant, de l'opinió pública, la premsa satírica de Barcelona es va llançar sobre Garriga: *L'Esquella de la Torratxa*,⁶⁹ *La Campana de Gràcia*⁷⁰ i *La Tomasa*⁷¹ en van fer dures burles.

Les informacions periodístiques d'aquests dies sobre el cas Garriga ultrapassen el centenar llarg. Entre elles, una única veu s'aixecà, discordant, contra la condemna unànime. Una veu que entenia que la rectificació de Garriga era suficient

66. «Quan els estudiants formaven ja una bona colla, ha comparegut a la plaça una secció d'agents de policia d'uniforme i de paisà, procedint a desfer els grups. Els polissons ab to de mando anaven dient als estudiants:

—¡Fuera... largo! ¡dos por ahí... ¡cuatro por allá!

Uns agents s'han dirigit a un grupo, intimant-los la consebuda ordre:

—¡Fuera grupos!

—¡Al menys parlés en català! —ha observat un estudiant de farmàcia.

—¡Al Gobierno con ese! —ha cridat tot enfurismat un dels polissons.

Immediatament dos agents han agafat a l'estudiant, prenent-li el bastó i emportant-se'l pres cap al Govern civil. La policia donava la versió que el detingut havia cridat "¡Visca Catalunya lliure!" però els testimonis presencials del fet, companys del detingut, neguen enèrgicament que sigui veritat.» *La Veu de Catalunya*, núm. 1.029 (dimarts, 19 de novembre de 1901, edició del vespre), p. 2.

67. «Anteanoche tuvieron una larga conferencia el Gobernador civil y el catedrático de la facultad de Medicina Sr. Rodríguez Méndez. Según noticias, el Sr. Socías indicó al Sr. Méndez que el Gobierno, deseando poner término a la intranquilidad que reina en nuestro primer centro docente, había acordado ofrecerle el rectorado.» «El conflicto universitario en Barcelona». *El Liberal. Diario de la Unión Republicana* [Mahón], núm. 6.122 (viernes, 22 de noviembre de 1901), p. 2.

68. «De la colisión resultaron dos heridos, ambos estudiantes de Medicina, uno de un sablazo en la región frontal y otro en el ojo derecho.» «El conflicto universitario». *La Publicidad*, núm. 8.324 (viernes, 22 de noviembre de 1901, edición de la noche), p. 2.

69. «En aquesta actitud, doblada l'espina i reganyant les anques, va permanèixer llarga estona esperant que el ministre li digués: «—Molt bé, Sr. Garriga: quedo plenament satisfet de les seves explicacions; pot continuar exercint la Rectoria». Però si el Sr. Garriga demanava l'absolució general, les seves anques, més eloqüents que el seu telegrama de desagravis, exigien una altra cosa. I el ministre va donar lo que aquelles anques deshonestes estaven demanant: una puntada de peu.» «Crònica». *La Esquella de la Torratxa. Periòdic satíric, humorístic, il·lustrat i literari*, núm. 1.193 (22 de novembre de 1901), p. 2.

70. Escollim un fragment del poema «La tamborella», de C. Gumà, que amb rima popular simula una coneguda tonada de carnestoltes: «Han passat vint-i-quatre hores, / don Ramon s'ha refredat, // i bona nit, ardents himnes / a la santa llibertat! // Ja no hi ha cascos immundos / ni Cristo que lo fundó // i ja els estudiants alegres / canten una altra cançó: // ¡De setze, de setze, / de setze el vi // Al bon senyor Garriga / tant li es dir no com sí.» *La Campana de Gràcia*, núm. 1.697 (23 de novembre de 1901), p. 2.

71. Com a colofó d'una nota reprovatòria de l'actitud de Garriga, el periòdic publicava aquesta quarteta: «Tothom diu, i té raó / que per los càrrecs d'altura / la gent vella no serveix / perquè els vells semblen criatures». «Campanades». *La Tomasa*, núm. 390 (21 de novembre de 1901), p. 11.

per seguir en el càrrec. La formulà *El Siglo Futuro*, un òrgan del catolicisme espanyol:

«... el Sr. Garriga ha puesto de su parte cuanto se podía exigir para aclarar el caso. [...] Pero el patriotismo liberal [...] no pasa por esa explicación, ni se satisface con que el rector de Barcelona haya retirado las palabras que se interpretaron torcidamente, y clama y alborota para conseguir el castigo del rector por un delito que no ha cometido y contra el cual protesta del modo más terminante...»⁷²

L'expedient

Al mateix moment que la regent Maria Cristina signava la destitució de Garriga com a rector, nomenava en el seu lloc el catedràtic d'Higiene de la UB Rafael Rodríguez Méndez. Les dues primeres feines que el ministre li encarregà van ser pacificar la Universitat i obrir un expedient al rector sortint.

El 6 de desembre Rafael Rodríguez Méndez manà l'inici de l'expedient.⁷³ El 13, va ser cridat a declarar Ramon Manuel Garriga. El secretari li va llegir el Reial Decret on es manava la instrucció contra ell i se li demanà explicacions. Declarà que on es podien llegir amb més rigor les paraules pronunciades davant els estudiants aquell 16 de novembre era en l'edició de *El Noticiero Universal*, però conté alguna inexactitud: «...es completamente falso que en el tercer párrafo dijera 'soy catalán antes que español' pues dijo 'soy español y catalán' y al declararse español y catalán afirmaba su patriotismo... puesto que antepuso con sus palabras la Nación española a las provincias catalanas» i es dedicava a reproduir el contingut del telegrama enviat al ministre el diumenge 17, rectificant o matisant aquelles paraules.

La declaració no consistia en res més que això. De fet, no aporta cap contingut nou. Per acabar l'expedient, el rector Rodríguez Méndez hi afegí: «...Don Ramón Manuel Garriga y Nogués aparece en su declaración que de una manera franca y sincera expresa su patriotismo y retira la que pudo interpretarse en sentido que no siente y que en un momento de obsecación pudo expresar». Rodríguez Méndez apel·la a la carrera brillant del Dr. Garriga, al convenciment íntim que ell té del fet que l'encausat en cap moment no va voler atacar la *Patria* ni l'exèrcit, ni cap autoritat i proposa a l'autoritat superior donar per tancat l'expedient. Ho signa l'endemà, dia 14 de desembre. El dia de Nadal se signà el sobreseïment de la causa.⁷⁴

72. JUÁREZ VICENS, José. «Separatistas del real orden». *El Siglo Futuro, Diario Católico*, núm 8.072 (lunes, 18 de noviembre de 1901).

73. Es pot consultar a l'apartat d'expedients personals que es guarden a l'Arxiu Històric de la UB.

74. «Exmo. Sr. Visto el expediente instruido en virtud de la Real Orden de 19 del pasado Noviembre en averiguación de las palabras y conceptos vertidos por el ex-Rector de la Universidad de Barcelona, D. Ramon Manuel Garriga y Nogués, el día 16 del expresado mes al dirigirse a los estudiantes; teniendo en cuenta las manifestaciones expuestas por el interesado y de acuerdo con lo informado por el Rector de la ya mencionada Universidad, S.M. el Rey (q.D.g.) y en su nombre la Reina Regente del Reino ha dispuesto su sobreseimiento.» Expedient personal de Ramon Manuel Garriga a l'Arxiu Històric de la UB.

Crida l'atenció que en aquest expedient no hi hagi ni testimonis de les declaracions que Garriga fa davant el rector, ni testimonis que puguin certificar les paraules i els fets que les van ocasionar. S'espera en un procés d'aquestes característiques una investigació detallada dels fets, amb testimonis presencials —de diversos col·lectius, tendències, interessos, visions— que aportin detalls que ajudin a comprendre allò que s'investiga. S'espera també l'opinió d'experts que ajudin a avaluar la gravetat i els danys. I, evidentment, unes declaracions extenses —un interrogatori ben fet— de l'encausat.

Tot això no hi és. Si hi falta no és per desconeixement, sinó per voluntat. És un procés polític, no és una investigació d'uns fets a mans d'advocats. Garriga ja havia estat destituït i no hi havia cap voluntat d'anar a buscar la veritat ni de restituir-lo si es mostrava la seva innocència. Ja se sabia que Garriga era culpable. Per què un procés? Per què una investigació després de la sentència?

Es perseguia una humiliació davant del claustre, davant dels estudiants i davant de la societat. Es volia deixar clar des del Govern que no es toleraria cap paraula que posés en dubte la integritat d'Espanya i de l'exèrcit —per bé que hagués reprimat els estudiants en més d'una ocasió amb el sabre a la mà, amb ferits de gravetat. Era un avís al regionalisme, era una advertència que afectava des de les posicions més nacionalistes a les reivindicacions més tènues d'aquell regionalisme de la Lliga.

Últims anys

«... el doctor Garriga, que sempre més anà alacaigut, continuà gaudint del respecte i la veneració de tothom.»⁷⁵ Tornà a la seva càtedra i els últims anys els passà ensenyant, puntualment, grec.

Instituï un premi anual de dues-centes pessetes al millor alumne de cada una de les cinc facultats de la Universitat que, essent pobre, hagués excel·lit en coneixements i urbanitat.

La seva salut era dèbil: la grafia de la documentació ens va mostrant un pols cada vegada més tremolós, fins a veure's una signatura de lectura difícil. Per poder seguir impartint, el degà, Josep Daurella, li expedí un certificat de bona salut⁷⁶ i el Ministerio de Instrucción Pública el va validar. Va acabar aquell curs, el de 1905, i poc després d'haver començat el següent —el matí del dijous 22 de febrer de 1906—, morí.⁷⁷

75. CARRERAS I ARTAU, *op. cit.*, p. 186.

76. «El que subscribe declara que hace suyo en todas sus partes el informe acordado en esta Facultad en sesión del 8 del actual. Según es público y notorio el Dr. Don Ramón Manuel Garriga y Nogués goza de muy buena salud, la cual le ha permitido, a pesar de la epidemia de gripe reinante en esta ciudad durante el invierno actual, asistir a la cátedra todos los días del presente curso, conforme ha venido haciendo durante los numerosos cursos que lleva explicados en esta Universidad. Así mismo es público y notorio que disfruta del perfecto uso de sus facultades intelectuales, sin que en ellas se note el menos decaimiento ni siquiera en la memoria. Por todo lo cual este Decanato informa que el Dr. Garriga continúa poseyendo en grado eminente la aptitud necesaria para el desempeño de su cargo.» Barcelona, 14 de febrer de 1905. Expedient personal de Ramon Manuel Garriga a l'Arxiu Històric de la UB.

77. El certificat de defunció marca com a causa de mort l'estenosi pilòrica.

La notícia va córrer de pressa. En senyal de dol la Universitat va tancar totes les fulles dretes de les portes d'accés.⁷⁸ El claustre de professors i un gran nombre d'alumnes va anar al seu domicili per donar el condol a la família. S'embalsamà el cadàver, es vestí amb roba de gala i es va traslladar a la Universitat. La sala de professors es convertí en capella ardent, custodiada pels bidells, engalanats com en les més grans ocasions. El divendres 23 va ser un dia de dol, amb mostres d'afecte a l'antic rector i al bon professor.

A primera hora de la tarda del dissabte dia 24 la plaça de la Universitat estava plena de gent; a dos quarts de quatre de la tarda sortí la comitiva de la Universitat, que en llarga processó es dirigí cap a l'església de Betlem. Obria la comitiva l'estendard de la Facultat de Filosofia i Lletres, amb crespons negres. Darrere hi anaven els capellans de la parròquia de Betlem, amb creu alçada, i els bidells de la Universitat. El taüt, de banús amb incrustacions de plata, el portaven els bidells. A sobre, hi havia la musseta i el birret del difunt. El dol era presidit pel rector de la UB. A la parròquia de Betlem s'oficià la missa de cos present; acabada la missa, la comitiva acompanyà el fèretre a l'estació del Nord. El tren el portà fins a Saragossa i d'allà el traslladaren al santuari de Borja, on es féu la sepultura. En morir, estava en possessió de la *Gran cruz de Isabel la Católica*, que la monarquia li atorgà pels *servicios a la Nación*.

En el seu testament, donat davant el notari Antonio Paz el 20 de maig de 1905, deixà 5.000 pessetes a favor dels empleats i dels alumnes pobres de la UB. Així mateix, donà una quantitat similar per a les necessitats de l'Hospital de Sant Pau i de la Santa Creu de Barcelona.⁷⁹

El dia de la seva mort el *Diario de Barcelona* escrivia: «Hombre de moralidad acrisolada y de arraigadas convicciones religiosas, distinguióse siempre por su celo en el cumplimiento del deber y por una actitud nada común para enseñar con fruto».⁸⁰

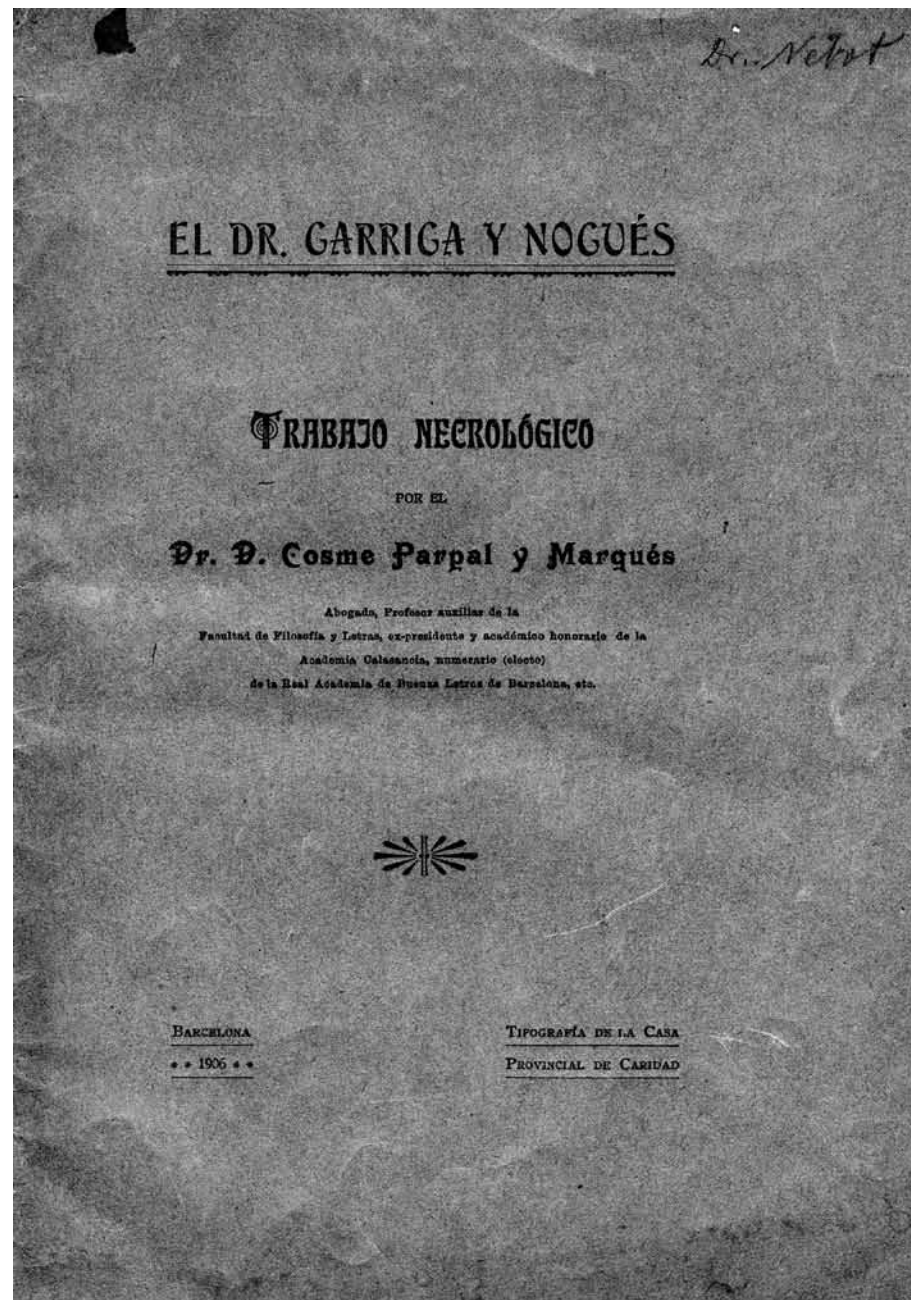
Va ser, doncs, un home recte en el compliment del deure, i en fer-lo complir.⁸¹ En el moment d'entrar al vicerectorat de la UB, davant la crítica de sectors progressistes, va declarar: «A mí se me ha tachado, por algún periódico local, de

78. Per l'enterrament, cf.: *La Vanguardia* (viernes, 23 de febrero de 1906), p. 4; Ll. B. «Cronicas barceloninas». *La Cruz* [Tarragona] (24 de febrero de 1906), p. 2; *Diario de Barcelona* (domingo, 25 de febrero de 1906), p. 3. «La Universitat de Barcelona [...] li va retre honors extraordinaris que jo no sé que s'hagin fet mai a cap exrector», CARRERAS ARTAU, *op. cit.*, p. 186.

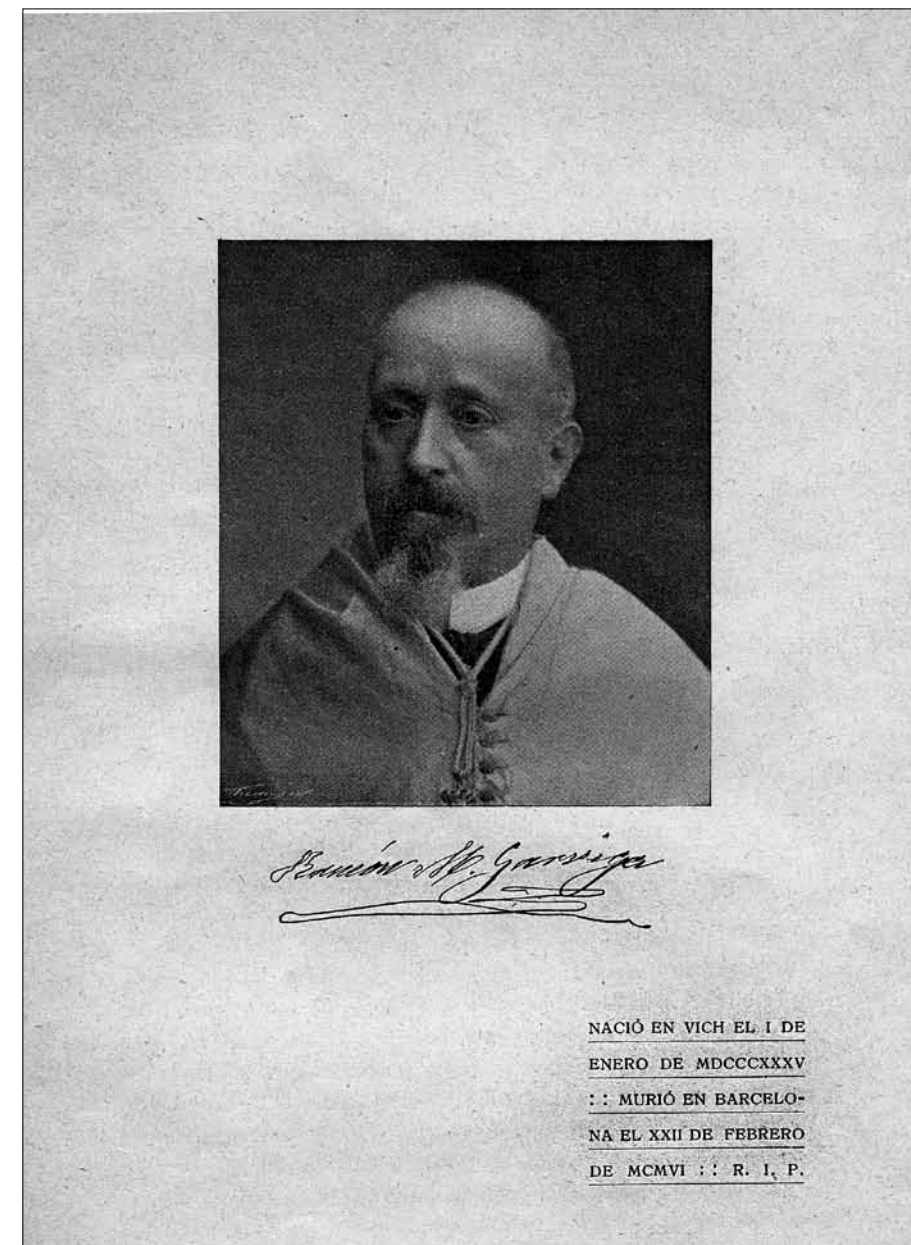
79. AHSCSP Herències, llegats. Vol. VIII. Inv. 1. Carpeta 247. Amb aquest document, del 31 de desembre de 1906, el bisbe de Barcelona fa arribar la quantitat de 4.898 pessetes al president de la Junta de l'Hospital tot executant les voluntats del testament de Garriga Nogués, juntament amb el certificat de 102 pessetes d'impostos liquidats a Hisenda.

80. *Diario de Barcelona* (jueves, 22 de febrero de 1906), p. 2.329.

81. «Rígido, pero justo, fiel cumplidor de su deber, amante de la verdad, convirtió siempre en santuario de la Ciencia su querida cátedra.» PARPAL, Cosme. *El Dr. Garriga y Nogués, Trabajo necrológico*, p. 8. Són molts altres els testimonis que destaquen la rigidesa en el compliment del deure, tant d'exalumnes com les cròniques de la seva mort. Josep Franquesa, professor de la UB, va dedicar una «semblanza poética» a Garriga quan va prendre possessió del deganat de filosofia. Hi escriu: «Si su voluntad de hierro / fué su corazón de cera, / y tras la cáscara amarga / de su voz ruda y acerba / conservó siempre en el fondo / algo de la dulce esencia / de los vizcochos de Vic / y el néctar de Cariñena». FRANQUESA, José. *Semblanza poética de D. Ramón Manuel Garriga y Nogués, escrita con motivo de su toma de posesión del decanato de la Facultad en 19 de diciembre de 1899*. Opuscle relligat en el treball de Garriga *Semblanzas literarias o bosquejo de caracteres*.

Portada del treball necrològic que Cosme Parpal va publicar en record de Ramon Manuel Garriga Nogués.

Fotografia i signatura de Ramon Manuel Garriga Nogués extretes de la necrologia que li va fer el seu alumne Cosme Parpal.

Enterrament de R. M. Garriga. Foto publicada a *L'Esquella de la Torratxa* (2 de març de 1906).

retrógrado y obscurantista, cuando la libertad es innata en mí, como lo es en todo hombre; pero si por libertad se entiende, en el terreno religioso, el protestantismo y la masonería, y en el científico, el positivismo y el materialismo, y en el social, el socialismo y el anarquismo, entonces reniego de la libertad. Y obscurantista no puede serlo quien busca los rayos de la luz increada y tiene por guía en sus actos a la divina Providencia».⁸² Un retrat pràcticament idèntic es recull a *El Grano de Arena*: «En política, soy dinástico; en religión, católico. Amo la libertad, que en religión no sea masonería o protestantismo y en lo social no sea socialismo o anarquismo».⁸³ I quan arribà al rectorat, el diari republicà *El País* el situava en el carlisme més intransigent: «*carlista de los netos [...] hizo su*

82. Recollides a «El nuevo rector de la Universidad de Barcelona». *El Bien Público*, núm. 8.301 (sábado, 10 de noviembre de 1900), p. 2.

83. «El exrector de la Universidad de Barcelona». *El Grano de Arena*, núm. 458 (miércoles, 27 de noviembre de 1901), p. 2.

entrada solemne con asistencia de Morgades y de la plana mayor de la carcunda de Barcelona, pronunciando un discurso carlo-integrista furioso...».⁸⁴

Un alumne seu, el Dr. Tomàs Carreras i Artau, en fa el següent retrat: «...la seva cara, dura i inflexible, sense trànsits emotius, ulls foscos i immòbils, bigoti i perilla blanquinosos, em recordava la del gegant del Corpus, i com aquest inspirava un respecte paorós; el to de la seva veu, entre solemne i autoritari, dissociava les paraules bo i subratllant-les...».⁸⁵

Obra

—*Discurso leído ante el claustro de la Universidad Central en el solemne acto de recibir la investidura de doctor en Filosofía y Letras*. Madrid: Imprenta de F. Martínez García. 1863, 58 p.

Al final de l'exemplar que es guarda dins l'expedient de Garriga Nogués en l'Archivo Histórico Nacional, es pot llegir el *placet* manuscrit del degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universidad Literaria de Madrid, Amador de los Ríos, que datat en el 15 de gener de 1863 diu: «*Puede leerse en el acto solemne de la investidura*».

El tema de la seva tesi doctoral és «La comedia». El primer capítol és dedicat a les definicions de poesia lírica, a l'èpica i a la dramàtica. En el segon, presenta la definició de la comèdia: «*La representación de una acción vulgar en que intervienen personas particulares, con objeto de ridiculizar los vicios y errores de la sociedad, excitando en los espectadores la risa y la alegría*» (p. 14) i situa el seu origen en les celebracions populars gregues. El capítol tercer és dedicat a l'època grecollatina, fent un recordatori dels comediògrafs més destacats; el quart, se centra en les composicions medievals espanyoles, angleses i franceses (entenent que les espanyoles són molt superiors a les altres, per això hi dedica dues tercers parts de l'extensió). En el capítol cinquè —molt breu—, distingeix entre comèdia noble, vulgar, sentimental, de caràcter, de costums i d'intriga (les tres últimes ens són útils quan es classifiquen segons l'acció; les tres primeres, segons els personatges); en el sisè cerca les fonts del sentiment còmic, que essencialment és el ridícul; en el setè destaca l'ensenyament moral de la comèdia (mostra, a través del ridícul, els vicis i les excentricitats); i en el vuitè i últim capítol en destaca algunes formes especials.

—*Elementos de gramática hebrea por Don Ramon Manuel Garriga, catedrático numerario de la misma asignatura en la Universidad Literaria de Santiago*. Barcelona, Narciso Ramírez y compañía, 1866, 208 p.

En la nota introductòria s'indica que els *Elementos* omplen un buit. Es lamenta que a Espanya no hi hagi cap manual pels que volen introduir-se en l'hebreu i que tampoc els manuals estrangers siguin útils: o bé són massa compendiosos, o l'ídi-

84. «Carlismo a la Universidad». *El País. Diario republicano*, núm. 4.864 (martes, 13 de noviembre de 1900), p. 1.

85. CARRERAS I ARTAU, *op. cit.*, p. 183.

ma és una trava o fins i tot el mètode pedagògic és poc adequat. L'únic llibre que es podria tenir de referència és *Análisis filosófico de la escritura y lengua hebrea*,⁸⁶ d'Antonio María García Blanco, catedràtic d'hebreu de la Universitat de Madrid, però malauradament ja feia temps que estava exhaurida. Exhorta els professors d'aquesta assignatura perquè li facin arribar suggeriments i comentaris, alhora que promet un segon volum que ha de ser teòric i que tindrà per missió suplir les explicacions que dóna el professor a l'aula. El volum és una translació al paper de les classes de Garriga: *Hemos dispuesto el orden de las materias según el método que adoptamos en la cátedra y merced al cual conseguimos que los alumnos estén a mitad del curso en aptitud de traducir algunos capítulos de la Biblia* (p. vi).

En el primer capítol s'estudia l'alefat (l'alfabet hebreu) i tot el que fa referència a les lletres (l'origen orgànic, la classificació, l'ús gramatical i el valor numèric). En el segon, les *mocions* (les vocals i els rics signes ortogràfics que conté aquesta llengua). Ja en el capítol tercer s'entra en la síl·laba i, en el següent, en les lleis eufòniques de l'hebreu (les relatives a les lletres movibles, a les quiescents, a les guturals; les relatives a les mocions) i els principis que les subordinen. El capítol cinquè està dedicat a la classificació de les paraules; el sisè a l'arrel, a la conjugació i a les formes del verb. En el següent s'exposen l'origen, la forma, la qualitat, el gènere, el nombre, el règim i la comparació del nom. El capítol vuitè estudia les partícules; el novè, la variació en l'arrel de les paraules; el desè, els verbs semiimperfectes; l'onzè, els imperfectes i defectius; el dotzè, els quiescents; el tretzè, els verbs doblement imperfectes; i, finalment, el catorzè, els verbs compostos. L'obra acaba amb un apartat dedicat a les notes, erudites i explicatives dels punts tractats anteriorment i que ocupen 26 pàgines. Les últimes pàgines les ocupen l'índex i les errates en el text hebreu.

Garriga publica aquest volum a Barcelona mentre és catedràtic d'hebreu a Santiago de Compostel·la. Ho fa en una de les empreses editorials de més prestigi en aquells moments.⁸⁷ Es posa a mans de bons professionals i, com veurem, guia directament en la composició del llibre. Només va tenir un any per utilitzar-lo a Santiago: el 1867 es trasllada com a catedràtic de grec a la UB i a partir del 1879 ja figura com a professor d'hebreu al Seminari de Barcelona. A la biblioteca de Santiago se'n guarda un únic exemplar; a la del Seminari de Barcelona, cinc.

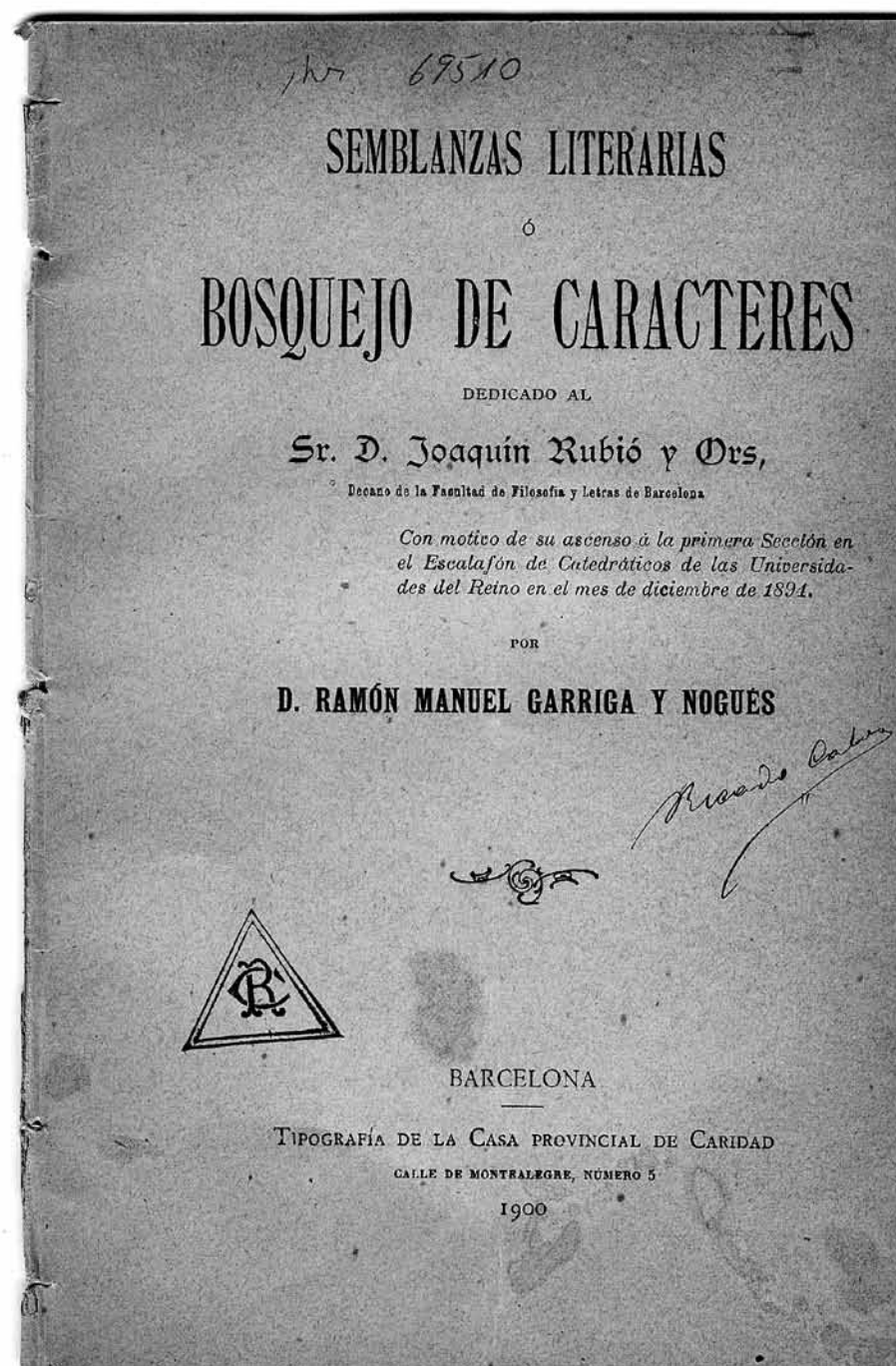
—*Manual práctico de la lengua hebrea*. Barcelona: Narciso Ramírez y compañía, 1867, 108 p. Hi ha una segona edició a Barcelona: Jaime Jepús, 1889, 106 p.

Garriga justifica l'aparició d'aquest volum per les recomanacions que amics i alumnes li han fet: faltien lectures hebrees, bíbliques, perquè els que s'inicien en aquesta llengua puguin practicar sobre textos originals.

No és un text de teoria. S'hi recullen els següents fragments de l'Antic Testament: Gènesi, 1-4, 6-9, 11-13, 22, 24, 35, 37, 39, 41, 47, 49; Èxode, 15, 16 i 20; Reis I, 3; Reis II, 2, 15; Levític, 15; Josué, 6; Jutges, 4, 5, 9; Esdres, 1; Salms, 2, 19, 42, 24, 128, 100; Eclesiastès, 12; Isaïes, 7, 54; Rut, 4; Lamentacions, 1; Habacuc, 3, i Job, 1.

86. Madrid: Eusebio Aguado, 1846-1848. 3 vol., reeditada el 1848-1851 i el 1882.

87. Cf. LLANAS, Manuel. *Sis segles d'edició a Catalunya*. Lleida: Pagès / Vic: Eumo, 2007, p. 115-116.

Escrit de Ramon Manuel Garriga Nogués en record de Joaquim Rubió i Ors.

El volum acaba amb un vocabulari escollit de termes hebreus —exclosos els noms propis— per ajudar a la comprensió dels textos precedents. A la biblioteca de la Universitat de Santiago se'n guarda un únic exemplar de la primera edició, al Seminari de Barcelona, tres de la primera edició i dos de la segona.

Aquest *Manual práctico* va estretament lligat amb *Elementos*, que és la part pràctica. Són els textos sobre els quals s'han d'aplicar els coneixements adquirits en l'obra anterior.

És interessant remarcar que per l'edició del *Manual* i dels *Elementos* l'autor hi deixà una fortuna personal, molta paciència i una labor molt detallada. Ho escriu ell mateix, el 20 d'abril de 1868, en presentar un currículum al secretari general de la Universitat de Barcelona, Josep Blanxart Camps: «*Para imprimir una y otra se vio en la necesidad de enseñar los rudimentos del hebreo a los cajistas y de estar continuamente al pie de la máquina, tomando una parte activa y dirigiendo la impresión. Además de este trabajo singular ha satisfecho por ambas obras y el coste de la fundición hebrea, procedente de Inglaterra, la cantidad de diez y ocho mil reales, según documentos que presenta, con lo cual, aparte del considerable perjuicio en sus intereses, creo haber dado una prueba de su amor y celo por la enseñanza, resentida de la falta completa de obras de esta clase*».⁸⁸

—*Discurso inaugural que en la solemne apertura del curso académico de 1871 a 1872 leyó ante el claustro de la Universidad de Barcelona el Dr. D. Ramon Manuel Garriga Catedrático de la Facultad de Filosofía y Letras*. Establecimiento tipográfico de Narciso Ramírez y Cia., 1871, 48 p.

Després dels corresponents paràgrafs laudatoris als membres del claustre i de les crides a la benevolència del respectable, ben propis del gènere, s'anuncia que la lliçó serà sobre filologia comparada. L'objecte propi d'aquesta disciplina és: «...*el lenguaje considerado en su estructura íntima, en su organismo, en su historia, en su relación con los orígenes y civilización de los pueblos antiguos y modernos y en su influencia respecto a las ciencias en general y muy particularmente de la filosofía*».⁸⁹ Garriga se situa en les investigacions sobre l'origen del llenguatge, tot adonant-se que és la cultura grega la primera que té la maduresa per crear una teoria coherent sobre el discurs. Això els permet treballar sobre els elements que el conformen, la relació entre aquests i la funció sintàctica que realitzen. La influència de Pronàpides va significar un canvi rotund en la llengua grega: s'inicià l'escriptura d'esquerra a dreta i per aquest fet, de cabdal importància, el grec és considerada una llengua occidental. Es valoren després les aportacions de Plató, Aristòtil, Zenòdot (el primer bibliotecari d'Alexandria), Dionisi de Tràcia; de Roma se cita a Marc Terenci Varró, Juli Cèsar, Marc Verri Flac, Escaure, Apoloni Díscol, Herodià, Valeri Probe, Donat, Priscià, Boeci i sant Isidor. No s'oblida que mentre aquests gramàtics escriuen, a orient hi ha treballs de gran envergadura, com ara la dels masorettes o els targums d'Onkelos. A més de l'obra d'aquests autors, per a l'estudi de les llengües orientals és important l'esforç de les universitats europees a principis del s. XIV: s'estudia com un conjunt les semítiques, la

88. Document incorporat en l'expedient personal. Arxiu Històric de la UB.

89. P. 6.

grega i la llatina. Aquest impuls arriba fins a Leibniz, que, a través un mètode inductiu, comparatiu i positiu, dóna un viratge a l'estudi de la llengua. Durant el segle XVIII segueix l'interès i la investigació vers les llengües orientals. D'especial importància és el mètode comparatiu iniciat pel jesuïta espanyol Lorenzo Hervás, que marca els estudis posteriors. L'autor més significatiu del XIX és, per Garriga, Franz Bopp (1791-1867), sense desmerèixer les aportacions de Schegel, Humbolt, Pott, Grimm, Burnouf, Renan i Müller.

Fa un repàs pels autors i sistemes de classificació de les llengües. Trenca amb el mite de l'hebreu com a llengua original i mostra com ja no és sostenible aquest criteri. En diàleg amb els grans autors del XIX, Garriga creu que les llengües poden classificar-se en dues grans famílies: la semítica (siro-aràbiga) i l'ària (indoeuropea). Amb tot, Garriga s'allunya dels filòlegs més moderns quan cerca l'existència d'una llengua universal primera; ho fa amb criteris científics i d'estudi intern de les llengües, observant-ne detalladament les flexions i l'estructura de les llengües antigues: «*he procurado armonizar la ciencia con la fe, demostrando con argumentos puramente científicos y estableciendo analogías y afinidades incontestables entre los diversos y múltiples idiomas esparcidos en el mundo..., que, ... existió una lengua única, sin mezcla siquiera de dialectos...*» (p. 47). Harmonitza el mètode científic de l'escola filològica comparativista amb les veritats veterotestamentàries. Aquesta necessitat d'intentar concordar l'explicació científica amb els postulats bíblics li era molt propera. Garriga estava en contacte directe amb el tomisme barceloní, ja sigui en la mateixa facultat de Filosofia i Lletres de la UB com en el Seminari. En aquest sentit, cal veure la figura de Garriga Nogués en sintonia amb aquesta forma de pensament filosòfic. Seguint aquesta mateixa línia argumentativa i amb expressió encara més dura caldrà veure el discurs d'obertura del curs 1886-1887 de Delfí Donadiu, professor de la mateixa Facultat: *Origen del lenguaje*.⁹⁰

—*Cuadro sinóptico de la conjugacion griega*. Barcelona: Imprenta de Jaime Jepús, 1873. Un únic foli plegat de 54 x 72 cm.

És una única pàgina de grans dimensions que en forma de pòster vol ser una síntesi dels elements essencials del verb grec. Està pensat perquè l'estudiant repassi l'essencial de la conjugació a través de la mirada sinòptica. S'hi destaquen els elements del verb, els signes temporals, la vocal genitiva, les desinències, la veu activa, la veu mitja, la veu passiva desplegadas, una a una, a través del present, l'imperfet, el futur, l'aorist, el perfet i el plusquamperfet i els modes de cada una de les veus (indicatiu, subjuntiu, optatiu, imperatiu, infinitiu i participi). Com que encara li queda una mica d'espai, l'aprofita per recordar elements essencials de la declinació i quatre regles finals anomenades *simplificación*.

—*Gramática latina*. Barcelona: Impremta de Jaime Jepús, 1879, 128 p. Primera part (la segona no es va publicar).

En les paraules inicials Garriga ataca l'aprenentatge memorístic del llatí: la filologia comparada ja ha donat una nova explicació del sentit de les llengües que

90. Barcelona: Imprenta de Jaime Jepús, 1886 (2 edicions en dos mesos).

cal aplicar-la en l'aprenentatge. Els professors de llatí encara no apliquen aquesta nova racionalitat que és tan profitosa per comprendre l'estructura i les flexions de la llengua. Aquest és el sistema, insisteix Garriga, que ell aplica en les seves classes de grec i ara publica aquesta gramàtica llatina amb la voluntat de portar el nou mètode al llatí, tot i sabent que no serà seguida pels catedràtics instal·lats en els vells conceptes d'ensenyament empíric. Aquest fet ha complicat l'edició del llibre, només recolzada pel Seminari de Barcelona, que l'ha adoptat com a llibre per la seva càtedra de literatura llatina.

Després d'un pròleg i d'una introducció, i abans d'entrar en la primera part, trobem dos apartats inicials: un té per títol *Fonología* i presenta les vocals, les consonants i els signes ortogràfics; l'altre —*Analogia*— exposa com en els vocables llatins s'hi han de saber destriar l'arrel del radical. La primera part estudia els elements essencials dels substantius (el gènere, el nombre i el cas), les declinacions, l'adjectiu, els noms irregulars i el pronom. La segona part està dedicada als verbs, a les seves formes, classificacions i declinacions. En la tercera presenta l'adverbi, la preposició i la conjunció. Finalment, i abans d'acabar el llibre, parla de l'origen i la formació de les paraules i fa unes observacions generals sobre l'ortografia llatina.

—*Gramática griega*. Barcelona: Imprenta de Henrich y Compañía,⁹¹ 1885-1886. 2 vol., de 166 i 137 pàgines respectivament. Reimpresa en el 1893.

Són dues les gramàtiques gregues que, segons l'autor, poden ser tingudes en compte durant el segle XIX: la del catedràtic de Valladolid Canuto Alonso Ortega⁹² i la del catedràtic de Barcelona Antoni Bergnes de les Cases.⁹³ Totes dues, però, tenen un defecte que Garriga vol esmenar: cap no estudia la fonètica, essencial —creu l'autor— per a l'estudi complet d'una llengua.

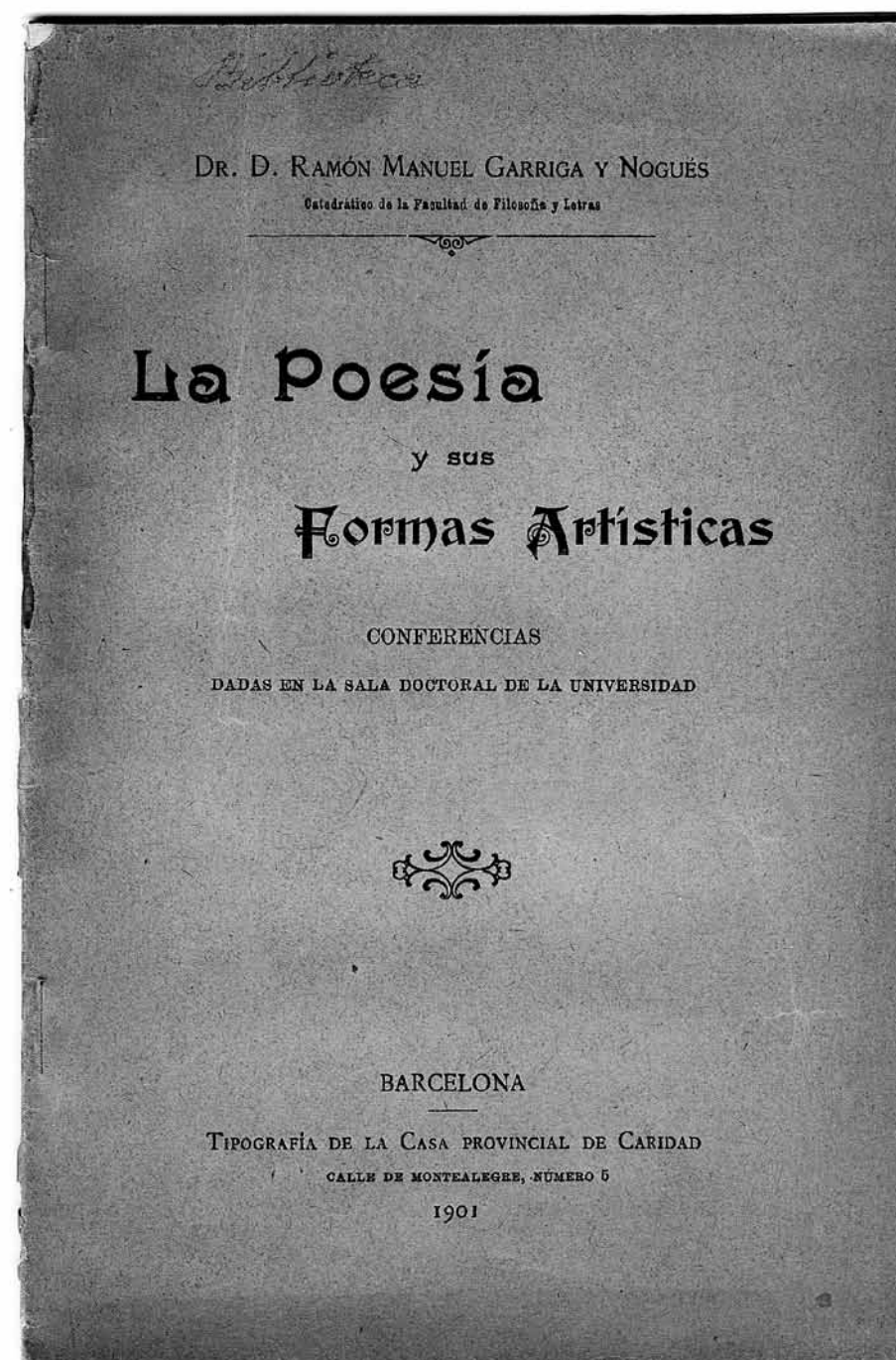
El tractat és dividit en cinc parts: la fonologia, la morfologia, l'etimologia, la sintaxi i la prosòdia. Les dues primeres ocupen el primer volum; les tres darreres, el segon.

La fonologia s'inicia amb l'estudi de l'alfabet grec i les lleis fonètiques que l'afecten, per passar després a la síl·laba i a la paraula. En la part morfològica, s'observaran les formes flexibles —el nom, l'adverbi i el verb— i les inflexibles —la preposició, la conjunció i la interjecció. També en aquesta part s'interessa per la categoria de les paraules: el nom, en tant que representatiu del ser; el verb, en representació de les qualitats del ser en acció, i les partícules, pel ser en relació. L'estudi del nom el farà a través dels substantius, els adjectius, els numerals i els pronoms. Introduirà el verb fent la divisió entre la part *radical* i la part *servil*. A partir d'aquí, es veuran les conjugacions.

91. Successors de l'editorial de Narciso Ramírez.

92. *Gramática teórico-práctica de la lengua griega*. Valladolid: Imp. de José María Lezcano y Rodan, 1852. A partir de 1860 i amb modificacions, es reedità en la mateixa casa editorial sota el títol de *Curso de análisis y traducción griega*. Com a mínim se'n van fer nou edicions.

93. *Gramática griega: arreglada para el uso de las escuelas*. Barcelona: Impr. del Fomento, 1847. Posteriorment publicà la *Nueva gramática griega*. Barcelona: Juan Oliveres, impresor, 1858, en 2 vols.

Recull de les conferències fetes a l'Ateneu Barcelonès per Ramon Manuel Garriga Nogués.

En l'etimologia estudiarà la formació de les paraules per derivació i les que es formen per composició. En la següent part entrarà en la sintaxi dels substantius, dels adjectius, els pronoms, els verbs i de la resta de partícules. Finalment, i pel que fa a la prosòdia, mostrarà les regles generals de l'accentuació, ja sigui en les paraules com en les oracions, la quantitat prosòdica i una introducció general a la versificació. Dos apèndixs clouran el volum. El primer dedicat als dialectes grecs i el segon, a una idea general sobre el grec modern.

—*María de Nazareth*. Barcelona: Tipografía de la Casa de Caridad, 1898. 212 p.

El volum presenta la figura de Maria —per qui Garriga sent una gran devoció— a través dels textos sagrats. Al llarg dels deu capítols presenta les profecies sobre Maria, el seu naixement, el casament, la virginitat, el naixement de Jesús, la fugida a Egipte, la relació de Maria amb la vida pública de Jesús, la Passió, la soledat, la vinguda de l'Esperit Sant, Maria a Saragossa, a Efes i a Jerusalem, la mort, la resurrecció, l'assumpció i la coronació. Acaba el llibre amb una invocació.

—*Semblanzas literarias ó bosquejo de caracteres dedicado al Sr. D. Joaquín Rubió y Ors*. Barcelona: Tipografía de la Casa provincial de la Caridad, 1900. 32 p.

Tot i que el fullet està dedicat al degà J. Rubió i Ors amb motiu de l'ascens en l'escalafó de catedràtics, a més del retrat humà d'aquesta figura Garriga dedica algunes pàgines a altres professors de la Facultat, com ara Innocencio de la Vallina, Josep Balari Jovany, Delfí Donadiu, Rafael Bocanegra, Antoni Rubió Lluch, Josep Daurella, Manuel Soriano, Frederic Schwartz, Francesc Barjau i Josep Franquesa.

En referència a aquesta publicació cal escoltar Tomàs Carreras Artau: «...el professorat de la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona celebrava cada any un àpat de companyonia. Era l'any [1899], i el doctor Garriga, que era el degà, a l'arribar a les postres, féu obsequi a cada un dels reunits d'un opuscle seu, acabat d'imprimir, que era un conjunt de semblances dels seus companys catedràtics. L'autor, d'una manera desimbolta però massa crua, referia anècdotes d'un caràcter privat, gracioses les unes, picant les altres, que no plagueren a tothom. A un dels seus col·legues,⁹⁴ solter com ell, home ja madur i seràfic, li retreia que estava servit per una minyona jove i guapa. Tots els assistents restaren estupefactes davant d'aquell exabrupte literari. Don Ramon s'adonà del disgust causat i s'afanyà a inutilitzar l'edició d'aquell opuscle».⁹⁵

El llibret acaba amb sis fulls on hi ha impresa una *Semblanza literaria de D. Ramon Manuel Garriga y Nogués escrita con motivo de su toma de posesión del Decanato de la Facultad en 18 de diciembre de 1899 por D. José Franquesa y Gomis*.

94. Era el sacerdot Delfí Donadiu.

95. CARRERAS I ARTAU, *op. cit.*, p. 186.

—*La poesía y sus formas artísticas*. Barcelona: Tipografía de la Casa Provincial de Caridad, 1901. 47 p.

L'opuscle el configuren dues conferències llegides a la sala doctoral de la UB, amb un únic tema: la poesia. En la primera, pronunciada el 31 d'octubre de 1900 (cinc dies després d'haver estat nomenat rector de la UB) i després de l'exordi, imagina que troba una bella dama —la poesia— que li demana que faci un breu relat de com ella s'ha desenvolupat al llarg de la història. Així, doncs, comença entenenent la poesia com l'art «*que tiene por objeto la realización o manifestación de la belleza por medio de la palabra sujeta a una forma artística...*» (p. 8), observa el sentit de la paraula a Grècia i inicia una breu història de la poesia. En aquesta primera conferència entrarà en la xinesa, en la semítica i acabarà més detalladament en l'hebrea. La segona conferència, llegida el 12 de desembre (pràcticament un mes després d'haver pres possessió del rectorat), aborda la poesia del període clàssic (incloent-hi la sànscrita, la grega i la llatina) i finalment la *romántica*. Utilitza aquest últim terme com a sinònim de poesia cristiana —amb el mateix sentit de Hegel—, i ho focalitza en la poesia mística espanyola.⁹⁶

—*Historia y descripción del Santuario de Nuestra Señora de Misericordia de Aragón*. Barcelona: Tipografía de la Casa Provincial de Caridad, 1902. 65 p.

L'opuscle consta de cinc capítols i sis apèndixs amb la transcripció de documents rellevants per al municipi aragonès de Borja i per al santuari objecte d'aquesta monografia.

En el pròleg l'autor ens explica l'objecte del seu treball: «*Concurrente asíduo al santuario de Nuestra Señora de Misericordia desde 1866, en los treinta y seis años que han transcurrido he cobrado afición constante y progresiva a tan delicioso punto de salud y recreo, en donde he pasado los más felices días de mi vida, he hecho estudios varios, estimulado por la belleza y tranquilidad de aquellos amenos valles, que convidan a la contemplación de la naturaleza, y he recobrado, sin otra medicina que sus cristalinas aguas y los puros aires procedentes del elevado Moncayo que preside aquellas hermosas soledades, la salud harto quebrantada. Obligado moralmente, ora por añeja afición a difundir mis cortos conocimientos, ora por debida gratitud a la Santísima Virgen, concebí el proyecto de escribir la historia de su célebre santuario...*» (p. 7).

El primer capítol és un breu resum de la història del municipi de Borja; en el segon es descriu el camí entre Borja i el santuari. El tercer el dedica, essencialment, a llistar les fonts i les deus d'aigua més importants. En els dos darrers agrupen les notes històriques, curioses i miraculoses referents al Santuari i a la seva història.

96. Escrivia *La Vanguardia* (2 de novembre de 1900), referent a la primera conferència: «*El disertante fue interrumpido diferentes veces por los aplausos de la concurrencia, en su mayoría catedráticos y escolares.... Al terminar fue cordialmente felicitado por el auditorio, que le había escuchado con religiosa atención*», p. 2.

—*María en la Biblia*. Barcelona: Imprenta de la casa provincial de Caridad, 1905. 126 p.

L'obra es presenta com una ampliació de *María de Nazareth*. Aquí buscarà tant en les figures bíbliques femenines de l'antic testament (essencialment Judit i Ester) com en la resta de llibres veterotestamentaris (Gènesi, Salms, Eclesiastès, Isaïes i Jeremies) el preludi de les virtuts de Maria.

—Prologà el *Compendio de las explicaciones de lengua hebrea en el Seminario Conciliar de Barcelona* escrit per Juan B. Codina i Formosa. Barcelona: tipografia Catòlica, 1900. 132 p. El pròleg ocupa les pàgines 5 i 6.

Com a traductor cal destacar:

—*Neohellenika paramythia: cuentos populares griegos*. Barcelona: Casa Provincial de Caridad, 1890. 178 p.

El catedràtic de la Universitat de Copenhague, Jean Pio, edità en versió original (1879) els manuscrits de l'hel·lenista J.-G. Hahn, que recollia quaranta-set rondalles gregues en llengua vulgar i en diverses formes dialectals. L'obra va tenir una bona acollida en el panorama internacional. La versió espanyola hagué d'esperar-se fins al 1890, quan Ramon Manuel la traduí. En va sortir una ressenya a *La Il·lustració Catalana*, on a més de felicitar el traductor s'indicava com algunes d'aquestes rondalles formaven part del folklore català i europeu (com ara és el cas de la ventafores).⁹⁷

97. «Neohellenika paramythia. Rondallas populares gregas». *La Il·lustració Catalana*, núm. 251 (31 de desembre de 1890), p. 390-391.